

GU

Journalen

NYHETER FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET NOVEMBER 7/2000

FOTO: HILLEVI NASELI

- [3](#) Gott betyg åt samhällsvetarna
- [4](#) Öppenhet – nyckel till kvalitet
- [5](#) Skarp kritik mot företagsekonomi
- [7](#) Förslag om omfördelning väcker debatt
- [9](#) Politik detsamma som demokrati?
- [12-13](#) Yrke: Teckenspråkstolk
- [16](#) GU hedrar filmskapare
- [17](#) Arvid Carlsson forskar vidare

För en solidarisk sjukvård

Ökad samverkan gör att sjukvården blir bättre. Det menar Göran Bondjers som ansvarar för den nya hälsovetenskapliga akademien.

sid 10-11

GU JOURNALEN är en informations- och personaltidning från Göteborgs universitet.

CHEFREDAKTÖR:

Allan Eriksson
Tel: 773 1021
E-post: Allan.Eriksson@adm.gu.se

TF BITRÄDANDE REDAKTÖR:

Eva Lundgren
Tel: 773 1081
E-post: Eva.Lundgren@adm.gu.se

LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING:

Anders Eurén

ANSVARIG UTGIVARE:

Siv Bondenäs Brink

STF ANSVARIG UTGIVARE:

Åke Pettersson

MEDVERKANDE SKRIBENTER:

Ylva Beckman, David Andersson,
Lars Nicklason, Åsa Frykberg,
Marie Demker och Göran Dahlberg.

KORREKTUR:

Jenny Lööf

ADRESS:

Informationsavdelningen
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg
Tel 031-773 1021
Fax 031-773 4354

E-POST:

gu-journalen@gu.se

INTERNET:

<http://www.gu.se/aktuellt/GU-journalen>

TRYCK:

Livrena AB, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt
papper som uppfyller kraven för
Svanenmärkning.

UPPLAGA: 5 800 ex

UTGIVNING: 8 nummer/år.
Nästa GU Journal utkommer
den 14-15 december

MANUSSTOPP: 30 november

ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. För obeställt material ansvarar ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan. ISSN 1402-9626

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

PROREKTOR HAR ORDET

Bred GU-delegation besökte japanska universitet

Martin Fritz

UNDER FÖRSTA VECKAN i oktober besökte en delegation från universitetet under min ledning några universitet i Tokyo, Sapporo och Osaka. Flera fakultetsområden var representerade genom dekaner eller vicedekaner: humaniora, naturvetenskap, det konstnärliga området samt Handelshögskolan. Vicerektor Sven Lindqvist fick liksom jag själv försöka föra GU:s samlade talan. Programmet hade planerats av vårt internationella sekretariat, som också deltog i resan.

Meningen med resan kan dels sökas på ett mer generellt plan, dels i rent praktiska förhållanden. Vi har ju ambitionen att vara ett internationellt universitet, att våra studenter, lärare och forskare skall ha möjlighet att söka kunskap var som helst i världen och att GU står öppet för studenter från hela världen. Japans betydelse som den utan jämförelse viktigaste drivmotorn i Asiens moderna utveckling ger landet en central roll, när det gäller kontakter i denna världsdelen.

VID EN DELEGATIONSRESA till Japan 1996 upprättades ett antal avtal med japanska universitet, som löper ut i år eller 2001. Det var sålunda också av rent praktiska skäl viktigt att se över och förnya en del av dessa samarbetsavtal. Vi ville bland annat införa ändringar för att ta bort höga kursavgifter för våra studenter. Dessutom sänder GU ut fler studenter till Japan än vi

tar emot, vilket har uppfattats som otillfredsställande för våra japanska samarbetspartners, och vi ville på plats redovisa vad GU kan erbjuda japanska studenter och forskare.

I TOKYO FÖRNYADES avtalet med det mycket framstående Keio University och ett nytt tecknades med Tokyo Gakugei University, som hade en intressant profil mot utbildningsvetenskap och ett väl utvecklat program för att ta hand om utländska studenter. I Sapporo förnyades avtalet med Hokkaido Tokai University, och där fördes också diskussioner med det andra universitetet Hokkaido University om att utvidga Handelshögskolans avtal till att omfatta även andra områden, bland annat inom naturvetenskap, närmast fiskeribiologi. I Osaka, där jag inte deltog, besöktes Osaka Prefecture University, där sedan tidigare finns samarbete bl a med Handelshögskolan och med institutionen för socialt arbete. Där träffade delegationen också en svensktalande professor från ett av de andra universitetet i Osaka, som har en väl etablerad relation till vår institution för specialpedagogik.

Vårt program var utomordentligt tight, åtminstone så länge jag var med (fredag eftermiddag), och så värst mycket av Japan hann vi inte se. Jag uppfattade dock att Tokyo är en av världens absolut dyraste städer.

Dagarna upptogs av resor och besök med rundvandringar på de olika universiteterna och dess institutioner – datortätheten bland studenterna var inte oväntat mycket hög – och på kvällarna hade vi interna möten för att utvärdera dagens besök och förbereda morgondagens.

Ett av våra mer egenartade upplevelser var ett besök på vårt samarbetsuniversitet Hokkaido Tokai i Sapporo, där vi brakade rätt in i en lektion i japanska för utländska studenter. Bland eleverna såg vi fyra studenter från vår egen handelshögskola – vi har ju en japansk variant inom civilekonomutbildningen – och de kunde uppenbarligen föra en konversation på japanska, även om jag förstas inte förstod någonting av vad som sades. Vid ett privat samtal med dem efter lektionen framgick, att de var väldigt nöjda med sin vistelse.

SAPPORO GER ETT skandinaviskt intryck och är säkert lättare att leva i som svensk student än i Tokyo. Man är där mycket intresserad av Skandinavien och vill gärna sända studenter till Göteborg för en kurs i Scandinavian Studies. En sådan håller nu på att förberedas gemensamt av humanistiska och samhällsvetenskapliga fakultetsnämnderna.

MARTIN FRITZ

Lathund för akademiker, del 2

ANSIKTE Vanligt i uttrycket "ge NN ett ansikte". Tyder på att organdonationerna är vanligare än vi tänker oss.

GLOBALISERING Aktuell den här månaden också.

GÖTEBORGS UNIVERSITET Universitet i Nobelprisklass. Se även Nobelpris.

HUMANISTISK FORSKARE Ofta prisad i festtalen. Bjuds i allmänhet bara på smulor. Dock huvudperson en helg om året.

HÖGSKOLEPROV "Vad betyder genus?" var en fråga på provet. Det är en bra fråga.

KÄLLKRITIK Insikten om att källor måste läsas kritiskt ökade i Sverige

inte minst genom bröderna Weibulls insatser. Under det senaste årtiondet har nytolkningen av skilda källor givit sensationella resultat, främst tack vare den framstående historikern Herman Lindqvist.

NANO Oftast kort för nanoteknik. Står för en miljarddel, enstaka – eller mycket små samlingar av – atomer och molekyler. Ny industriell revolution eller ytterligare ett modeord?

NOBELPRIS Det får aldrig t ex Lunds universitet.

STRUKTURELL Användbar term om du har svårt att motivera att diskriminering av män minskar diskrimineringen av kvinnor.

UNIVERSITET Inne en vecka om året.

UTMANING Stark utmanare till titeln "mest floskulösa uttryck". Se också vision.

VISION Ord som inte bara används av Mona Sahlin utan också är populärt i akademiska högtidstal. Betyder ungefär detsamma som utopi.

DAVID ANDERSSON

Skicka gärna förslag på modebegrepp till GU Journalen, e-post: gu-journalen@gu.se. Månadens bästa bidrag belönas med en bok.

Brist på resurser hotar prisad fakultet

Samhällsvetenskapliga fakulteten får gott betyg i en nyligen genomförd utvärdering.

Men det finns problem – för låga krav på grundutbildningen, indragna forskarassistenttjänster och allt färre nya doktorander.

DET ÄR I enlighet med samhällsvetenskapliga fakultetens strategiska plan från oktober förra året som utvärderingen har genomförts. God genomströmning, ett stort antal sökande studenter och hög kvalitet på forskningen, är de positiva omdömen som förts fram.

Men minskade resurser har lett till problem som riskerar att få allvarliga konsekvenser i framtiden:

- Det man ser är effekter av den

resursknapphet som alltmer drabbat svenska universitet, säger sammankallande för utredningsgruppen, professor Rune Åberg vid Umeå universitet. Situationen är säkert liknande överallt i Sverige och strategier måste utarbetas för att göra något åt problemen.

KVALITET, PEDAGOGIK, PROFIL – det är tre områden som är i behov av utveckling enligt utredningen, något som fakultetsledningen är medveten om. Sedan den förste oktober finns därför tre arbetsgrupper med uppgift att påbörja utvecklingsprogram inom dessa områden, där även forskarutbildningen kommer att diskuteras.

Samhällsvetenskapliga fakulteten består av några mycket stora institutioner där man främst läser programutbildningar, samt av flera mindre institutioner där fristående kurser dominerar.

- Det innebär att det inte finns ett enda sätt att komma till rätta med problemen utan arbetet måste anpassas efter de olika institutionernas förutsättningar, säger Bengt-Ove Boström, prefekt vid statsvetenskapliga institutionen. Där har man redan ett kvalitetssäkringsprogram som kontinuerligt granskar forskning, undervisning och administration, och detta program ses som en förebild för övriga institutioner.

- Men vi har hamnat i strykclass när det gäller resursfördelning, konstaterar dekanus Lennart Weibull. Resurserna till grundutbildning har minskat kraftigt vilket bland annat lett till färre undervisningstimmar för

studenterna och en alltför stor arbetsbörda för lärarna. Mer än hälften av alla forskarassistenttjänster har dragits in samtidigt som antagningen av nya doktorander minskat så kraftigt att vi får svårt att nå våra examinationsmål.

Men trots små resurser tror Lennart Weibull att man med en ökad medvetenhet om problemen ändå kommer att nå resultat:

- När det gäller grundutbildningen måste vi satsa på självstudier. Men för att detta ska fungera måste det finnas tydliga ramar för arbetet. Det handlar om att utveckla pedagogiken. Ett exempel finns inom journalistik där studenterna utifrån vissa förutsättningar arbetat på webben.

DESSUTOM BÖR MAN på sikt öka samarbetet med andra högskolor.

- Många av våra kurser ligger inom områden där högskolorna i regionen gjort stora satsningar, till exempel på media i Uddevalla och Halmstad, på sociologi i Skövde. Man skulle även kunna samarbeta nationellt, exempelvis när det gäller de minsta ämnena och där pågår ett nationellt utredningsarbete.

Och forskarna måste stimuleras ännu mer till att söka pengar.

- Men vi får redan mycket externa medel som även har ökat under senare år vilket visar att man både inom forskningsråd och sektorsorgan hyser stort förtroende för oss när det gäller analys och förståelse av samhället, vilket också utvärderingen framhåller.

EVA LUNDGREN

Beslut om interimistisk akademistyrelse

Den 30 mars fattade universitetsstyrelsen beslut om att från och med den förste juli 2001 inrätta en hälsovetenskaplig akademi.

Nu har ytterligare ett steg tagits mot förverkligandet av akademien: En interimistisk akademistyrelse för perioden 1 januari till 30 juni 2001 kommer att tillsättas, enligt styrelsens beslut från den 6 oktober. Syftet med den interimistiska styrelsen är att förbereda det omfattande arbete som införandet av akademien innebär och som involverar flertalet fakulteter inom GU liksom ett antal organisationer utanför universitetet.

Den interimistiska akademistyrelsen kommer att ha samma sammansättning och utses på samma sätt som den ordinarie akademistyrelsen. Det innebär att den kommer att bestå av femton ledamöter som representerar de olika fakulteterna vid GU, Nordiska hälsovårdshögskolan samt sjukvård och näringsliv i regionen. Man kommer även att utse tre studentrepresentanter. Arbetet ska ledas av preses Göran Bondjers, som av rektor utsetts till projektledare för den hälsovetenskapliga akademien.

Formulering om genus nyanseras

Efter en livlig debatt i media har universitetsstyrelsen beslutat att formuleringen i verksamhetsplanen om genusperspektiv ska ändras.

Meningen i avsnitt 12, Jämställdhet, som lyder "Genusperspektiv skall vara integrerat i all forskning och undervisning" utgår. Den nya meningen lyder: "Genusperspektiv, när detta är relevant, är integrerat i all forskning och undervisning. Detta åstadkoms bl a genom utbildning i genusforskningens rön". Motiveringen till ändringen är att verksamhetsplanen har redigerats flera gånger. Rättelsens skrivning skall vara densamma som i ursprungsmaterialet.

Sven Lindqvist tar över IT-högskolans projektgrupp

Vicerektor för övergripande forskningsfrågor, Sven Lindqvist, har valts till ordförande i projektgruppen för en ny IT-högskola. Bo Egarde, prorektor vid Chalmers, kommer att vara vice ordförande.

Sven Lindqvist

FOTO: ALLAN ERIKSSON

- Vi har hamnat i strykclass när det gäller resursfördelning, konstaterar dekanus Lennart Weibull.

FAKTA

I enlighet med den strategiska plan som samhällsvetenskapliga fakulteten antog i oktober 1999 har en utvärdering genomförts. Utvärderingsgruppen har bestått av sammankallande professor Rune Åberg, Umeå universitet, prorektor Bente Kristensen, Handelshögskolan i Köpenhamn samt professor Pekka Niemi, Åbo universitet.

För att komma till rätta med de problem som lyftes fram i utvärderingen har tre arbetsgrupper tillsatts:

Arbetsgruppen för pedagogiskt utvecklingsarbete består av samordnaren Leila Billquist samt av Maria Oskarson, Freddy Castro och studeranderepresentanterna Anna Trolle-Lindgren och Mona Nilsen.

Arbetsgruppen för kvalitetsarbete och studentinflytande består av samordnaren Bengt-Ove Boström samt av Philip

Hwang, Lisbeth Johnsson samt studeranderepresentanterna Stein Ramstad och Jörgen Johansen.

Arbetsgruppen för utbildningsstruktur och organisation består av samordnaren Rutger Lindahl samt av Björn Brorström, Inga Hellberg, Lennart Weibull, studentrepresentanten Sofia Karlsson och Gunilla Bornmalm-Jardelöv från Handelshögskolan.

Grupperna ska redovisa senast den 31 mars 2001.

Dessutom har universitetslektor Tom Leissner redan tidigare fått i uppdrag att utforma ett för fakulteten gemensamt introduktionsprogram för de nya doktoranderna samt en fakultetsgemensam handledarutbildning.

I januari kommer tre gemensamma fakultetsdagar att anordnas då alla dessa frågor ska diskuteras.

Vicerektor värnar om akademisk öppenhet

– Hela den akademiska verksamheten bygger i stor utsträckning på öppenhet och en levande debatt.

Därför bör det finnas utrymme för olika slags diskussionsföreläsningar på alla plan inom universitetet, säger Bengt-Ove Boström, ny vicerektor med ansvar för kvalitetsfrågor.

ÖPPENHET OCH BEREDVILLIGHET, att både visa vad man arbetar med och att ta emot synpunkter och kritik, ser Bengt-Ove Boström, prefekt vid statsvetenskapliga institutionen, som viktiga delar i kvalitetsarbetet.

– Så har det alltid varit när det gäller vetenskaplig produktion och jag tycker att det är viktigt att vi inom alla delar av universitetet, även ledning och administration, är beredda att lyssna på synpunkter och ha en systematisk uppföljning av vår egen verksamhet, hur den fungerar och hur den upplevs.

Det innebär inte alltid att man måste göra precis så som kritikerna säger, menar han, och inte heller att kritikerna alltid har rätt, men det måste finnas en öppenhet att diskutera vad man sysslar med.

– Om man vill utvecklas behöver man inte vara rädd för att få kritik för det man gör i dag. Det är ju just genom kritiken man utvecklas.

Eftersom universitetet är en offentlig angelägenhet och betyder oerhört mycket för Göteborg som stad är det nödvändigt och oundvikligt att dess roll diskuteras i dagspressen. Men ännu viktigare är den interna debatten, hävdar Bengt-Ove Boström, som efterlyser en mer livaktig diskussion på alla nivåer inom universitetet.

– Det är sorgligt att det inte finns någon diskussion och debatt på den elektroniska diskussionssidan som vi har. Jag skulle önska att det fanns fem nya inlägg på den varje dag. Man kan se en sådan sida, GU Journalen och diskussionspunkter av olika slag som kvalitetssäkringsinstrument.

ANSVARET FÖR KVALITET i en verksamhet uppfattar Bengt-Ove Boström som en ledningsfråga. Det är väldigt viktigt att de olika ledningarna, styrelse och rektor, fakultetsnämnder och dekaner samt prefekter, ser det som en viktig del av ledningsansvaret i stället för att det är en person som arbetar med kvalitetsfrågor utan stöd av ledningen. Det innebär inte, betonar han, att det är ledningen som praktiskt ska utföra allt eller ensidigt bestämma hur ett kvalitetssäkrings-system ska se ut till varje del.

Sedan drygt två år leder Bengt-Ove

Boström ett omfattande kvalitetsarbete på statsvetenskapliga institutionen. Han hoppas kunna hjälpa andra att skapa instrument som passar för deras verksamheter.

– Jag har ett särskilt synsätt på kvalitetsarbete som en del av ledningsarbetet. Det applicerar jag på den institution där jag är nu. Hade jag jobbat på en annan institution så hade arbetet kanske sett annorlunda ut. Det är snarast en allmän filosofi som jag försöker applicera.

Bengt-Ove Boström värnar för risken att kvalitetssäkringsprogram kan bli en

byråkratisk anordning. Vi ska få ut mer av kvalitetsarbetet än det vi investerar i det, säger han. Trots att kvalitetsarbetet kommer som ett påbud från högre ort, uppmanar han andra verksamheter att göra som man gjorde på statsvetenskapen, att ta ödet i sina egna händer: Vi ska göra det här för att vi vill det och då utformar vi arbetet på det sätt vi vill.

– Då blir det mycket roligare att arbeta med en sådan här sak!

YLVA BECKMAN

FOTO: EVA STOOP

Bengt-Ove Boström efterträder Berit Askling som vicerektor med ansvar för kvalitetsfrågor.

Notiser

SAFARI-topplista oktober

Karolinska institutet	1 550
Lunds universitet	1 205
Chalmers	945
Uppsala universitet	886
Handelshögskolan, Sthlm	858
Göteborgs universitet	642
Umeå universitet	331
KTH	217
Luleå tekniska universitet	167
Lunds tekniska högskola	116
Linköpings universitet	57

Regiutbildning permanentas

DEN EXTRA SATSNINGEN på mediaområdet i regeringens budgetproposition innebär att filmutbildningen nu permanentas som en av de två regiutbildningarna i Sverige.

– Beskedet är mycket glädjande för både studenter och personal. Det betyder mycket att pengarna kommer direkt från departementet, säger Gunilla Burstedt, studierektor på Högskolan för fotografi och film.

Filmprogrammet vid GU startade 1995 som en försöksverksamhet. De senaste åren har programmet varit hotat av ekonomiska skäl. Regeringens utlovade satsning gör att filmutbildningen kan fortsätta.

Allt svårare att rekrytera studenter till naturvetenskap

Intresset för att läsa naturvetenskap minskar, särskilt i fysik och kemi.

Även GU har problem med rekryteringen men klarar sig ändå bättre än andra universitet.

DET BÖRJAR BLI svårt att locka studenter till naturvetenskap och teknik. Det visar statistik från Verket för högskole-service, VHS, över utbildningar som i höst fått ställas in på universitet och högskolor. Totalt 1 600 högskoleplatser står tomma i landet.

NATURVETENSKAPLIGA fakulteten vid GU har i höst sammanlagt 51 tomma platser. Läget är dock inte så allvarligt att några program är hotade. Men programmen i fysik, naturvetenskaplig problemlösning (NP) och kemi har få studenter. Till exempel fysikprogrammet har 50 platser men bara 33 registrerade studenter. NP har 25 studenter av 40 platser, 37 procent tomma platser.

– Jag är naturligtvis bekymrad över programmen i fysik, NP och kemi. Trenden är oroande. Intresset för att läsa naturvetenskap minskar nationellt

– men GU drabbas inte alls lika negativt som andra universitet och högskolor. Vi har i särklass flest studenter i fysik och kemi i landet, säger Margareta Wallin Peterson, professor och vice-dekanus på fakulteten.

EN VISS OMFÖRDELNING av utbildningsplatser har redan skett inom fakulteten. Antalet platser har minskat inom t ex fysik till förmån för biologi. Men frågan är vad fakulteten tänker göra för att öka rekryteringen.

– Vi tänker vidta en rad åtgärder för att stärka utbildningarna och göra dem mer attraktiva. En av de stora utmaningarna är att tydliggöra yrkesrollen. Vad blir man när man läser naturvetenskap?

Margareta Wallin Peterson är mycket oroad över lärarutbildningarna med naturvetenskaplig inriktning.

– Det är kris i Sverige på det här området. Kan vi inte utbilda tillräckligt många lärare, då får vi allt fler obehöriga lärare i skolan. Risken är att det blir ännu svårare att locka ungdomar att läsa naturvetenskap på gymnasiet.

Några ljusglimtar är att intresset för det nya marina programmet överträffa-

de förväntningarna. De nya programmen (t ex apotekarutbildningen), där fakulteten samarbetar med medicinska och odontologiska fakulteterna, har blivit en framgång. Intresset för biologi är fortsatt mycket högt.

Men för tillfället finns det inget som tyder på att den negativa trenden bryts.

– Nej, det ser inte så roligt ut. Det dröjer ytterligare några år innan nästa stora ungdomskull. Jag hoppas vi kan rida ut stormen, säger utbildningsledare Carl-Axel Sjöblom.

STORA SATSNINGAR BEHOVS för att synliggöra naturvetenskapen, anser Margareta Wallin Peterson. Fakulteten har på egen hand byggt upp ett naturvetenskapligt resurscentrum, som ska öka det samhälleliga intresset för naturvetenskap.

– Vårt ekonomiska läge är dåligt och om vi ska kunna göra ytterligare satsningar måste vi få ökade resurser, säger hon.

ALLAN ERIKSSON

Revisionen missnöjd med intern kontroll

Företagsekonomiska institutionen, som utbildar civilekonomer och revisorer, verkar inte utnyttja sin kompetens. Den egna kontrollen har många brister, konstaterar internrevisionen i en ny rapport.

INSTITUTIONENS ÖVERGRIPANDE kontroll av de externa projekten är dålig och behöver förbättras. Datorer och annan dyr utrustning bokförs på fel ställe. En skriftlig attestrutin saknas.

LISTAN PÅ BRISTER är lång när internrevisionen sammanfattar granskningen av företagsekonomiska institutionens ekonomiska rutiner. Resultatet är lite nedslående, tycker internrevisionens chef Torie Kallin.

– Man hade förväntat sig att det skulle vara bättre kontroll på institutionen. De utbildar civilekonomer och det är där kompetensen skall finnas.

Torie Kallin anser att kritiken är allvarlig, men framhåller att syftet med granskningen är att påtala brister för att institutionen ska kunna bli medveten om problemen och bli bättre.

– Företagsekonomiska institutionen är inte ensam på arenan. Det är i och för sig inga häftiga grejer. Men om man inte bygger upp den egna interna kon-

trollen på ett bra sätt finns risken att det kan gå riktigt snett någon gång.

Internrevisionen är framför allt kritiskt till hur institutionen sköter rutinerna kring externa uppdrag. Den externa verksamheten är omfattande och motsvarar drygt 40 procent av omsättningen (totalt 150 projekt). Men enligt internrevisor Lars Fritiofsson, som gjort granskningen, har institutionen inte full kontroll över de externa projekten.

– Granskningen har dock inte visat att finansiärernas medel använts felaktigt. Vi anser att det bör upprättas ett projektregister över institutionens alla externa uppdrag. På så vis kan man skapa en bättre överblick, vilket underlättar administrationen av de många projekten.

FÖRETAGSEKONOMISKA institutionen har också under flera år felaktigt bokfört inköp av bl a datorer och annan utrustning. Enligt universitetets redovisningsprinciper skall utrustning med ett värde över 10 000 kr och med en livslängd på minst tre år redovisas som en anläggningstillgång. Detta har dock inte skett.

I granskningen framgår det också att det finns en del lärare som arbetat mer

än normal arbetstid och som inte tagit ut denna övertid i pengar. Institutionen har inga uppgifter om hur stor denna skuld är.

– Vi vet inte om övertidsskulden är väsentlig eller inte, och det är inte tillfredsställande. Övertidsskulden bör framgå av räkenskaperna. Lönekostnaden står för en mycket stor del av de totala kostnaderna och därför tycker vi att en personalbudget bör upprättas i samband med att man gör den totala budgeten.

DESSUTOM RIKTAR internrevisionen kritik mot att det saknas en skriftlig attestrutin. Lars Fritiofsson anser att det borde finnas ett samlat skriftligt dokument, där institutionens administrativa rutiner och interna kontrollmoment beskrivs. Det ska framgå vem som är ansvarig för olika moment. Något krav på ett sådant dokument finns dock inte.

– De brister som vi pekar på är inte acceptabla på längre sikt med tanke på institutionens storlek, men det handlar inte om några oegentligheter.

ALLAN ERIKSSON

Klartecken för e-böcker

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET kommer att köpa in en samling elektroniska böcker i början av nästa år. UB har av styrelsen beviljats en halv miljon kr extra för att genomföra satsningen.

Som GU Journalen skrev om i förra numret testades tekniken under två veckor i oktober. Då kunde alla anställda och studenter, som är anslutna till GU:s domän, läsa och låna hem akademisk litteratur genom förlaget NetLibrary's hemsida. Totalt 30 000 e-böcker var tillgängliga, dygnet runt.

UB kommer inledningsvis att köpa in drygt 500 titlar, som kan lånas och läsas direkt över nätet och laddas ner på den egna datorn.

– Vi är mycket glada över beslutet eftersom det innebär att vi kan förverkliga satsningen på e-böcker. Just nu är vi nyfikna på vad våra användare tycker om den pågående testen av e-böcker, säger Mats Cavallin, chef för UB:s digitala bibliotek.

Utvärderingen av testperioden kommer att visa på hur tekniken fungerar och vilka slags böcker UB främst ska köpa in. Än så länge är de elektroniska böckerna dyrare än de tryckta, men nackdelen uppvägs av att böckerna kan lånas ut oftare.

– Förhoppningen är att vi kan bilda konsortium för elektroniska böcker med både folk- och forskningsbibliotek i Västsverige. På så sätt kan vi dela på kostnaderna och öka bredden av samlingarna.

Vilken leverantör som ska anlitas är oklart. Mycket tyder dock på att det blir det amerikanska företaget NetLibrary, som för närvarande har det största urvalet av akademisk litteratur på engelska.

Akademiskt utbyte

I MITTEN AV november arrangerar GU och Chalmers en konferens i Port Elizabeth i Sydafrika, en av Göteborgs stads vänorter. Temat för konferensen – som är SIDA-finansierad – är tredje uppgiften, samverkan med omgivande samhället, och en rad olika representanter för såväl GU som Chalmers kommer att föreläsa och utbyta erfarenheter med sydafrikanska kollegor.

Prorektor Martin Fritz, som av Göteborgs stad är utnämnd till "Champion" inom högre utbildning och forskning, säger att syftet med resan är tvåfaldigt.

– Dels ska jag tillsammans med övriga "Champions" på plats dra upp riktlinjerna för samarbetet under åren 2001-2002. Dels ska vi arrangera ett seminarium med olika föreläsningar kring tredje uppgiften. Bland annat blir det föredrag om Holdingbolaget och entreprenörskap.

ALLAN ERIKSSON

"Vi har redan vidtagit flera åtgärder"

Olov Olson, som är professor i redovisning, har nyligen tillträtt som prefekt på företagsekonomiska institutionen. Han är inte förvånad över internrevisionens rapport.

– NEJ, DET ÄR ingen nyhet för oss. Vi är medvetna om problemen i allra högsta grad och arbetar aktivt med att komma tillrätta med bristerna. Jag är positiv till rapporten som jag ser som en stor hjälp i vårt arbete.

Olov Olson driver själv frågan och uppger att institutionen redan vidtagit flera åtgärder, bland annat har administrationen förstärkts.

– En orsak till att vi har de brister som påpekats är att institutionen har varit inne i en omfattande förändring, från att ha varit en anslagsfinansierad utbildningsinstitution så sent som 1995 till att bli en institution som till ca 50 procent är finansierad med externa medel. Därtill har verksamheten haft en kraftig tillväxt under samma period. Mycket kraft går åt att söka pengar och många av våra lärare och forskare jobbar enligt vår senaste undersökning betydligt mer än 40 timmar i veckan. I

en sådan situation är det lätt att inte utveckla de administrativa rutinerna i tillräcklig omfattning, oavsett hur önskvärt det har varit.

– Det är med denna bakgrund som revisionsrapporten skall ses, men att utveckla en kunskapsorganisation tar tid, säger Olov Olson.

JUST NU ÄR INSTITUTIONEN inne i en process som går ut på att skapa kompetensgrupper, vars kärna skall vara den vetenskapliga kompetensen. Denna förändring innebär en decentralisering och den kräver att de administrativa rutinerna förbättras.

Olov Olson ser det som angeläget att universitetets regelsystem följs och han betonar att den interna kontrollen kommer att förbättras framöver. En rad olika insatser planeras, t ex kommer attestrutinerna att tydliggöras. När det gäller kritiken mot projektadministrationen framhåller Olov Olson att den bör förbättras, inte minst med tanke på hur viktig den externa finansieringen har blivit.

– I den nya organisationen som vi bygger upp, med olika kompetensgrup-

per, kommer ansvarsförhållanden att tydliggöras, och för att decentraliseringen skall fungera som tänkt krävs gott administrativt stöd, hävdar Olov Olson.

Men är det inte ganska förvånande att företagsekonomiska institutionen – som utbildar civilekonomer och som har kompetensen – inte har bättre intern kontroll?

– Det finns givetvis mycket kunskap om administration inom institutionen, och denna kunskap försöker jag använda. Jag tycker att vi har en ganska bra kontroll, och inte minst gott samarbete inom institutionen. Men vi kan bli bättre på att dokumentera våra rutiner och att följa dem. Man får emellertid inte glömma bort att det är en stor institution med mycket verksamhet och studenter. Det tar tid att genomföra förändringar, eller som en av våra studenter har sagt: Det är en sak att fatta beslut om förändringar, det är en annan att genomföra dem.

Notiser

De nya vägarna österut

DEN NYA RYSKA verkligheten och Ryssland och omvärlden. Det är i huvuddrag två teman för en konferens – med titeln "De nya vägarna österut" – som hålls vid GU den 7-8 december. Konferensen, som riktar sig till forskare, politiker och representanter för näringsliv, kommer att behandla dagens och morgondagens vetenskapliga, politiska och ekonomiska förbindelser mellan Sverige och Ryssland. Det kommer att bli en rad paneler och workshops. Frågor om Sveriges politiska roll i Östersjöområdet och vilken Rysslandsbild som förmedlas i Sverige kommer att tas upp. Arrangör är Centrum för Europaforskning och internationella sekretariatet. Frågor om konferensen besvaras av Anders Franck, tel 031-773 12 09.

Ändra adressen – och posten kommer snabbare

UNDRAR DU VARFÖR posten tar så lång tid? Det beror inte på intern-distributionen – utan sannolikt på att det är fel adress på breven. Trots att det är två och ett halvt år sedan GU genomförde en adressändring, sänds fortfarande en hel del post med den gamla postadressen 411 24. Denna post samlas ihop av Posten och levereras endast två gånger i veckan till Vasaparken, vilket gör att kan ta över en vecka innan breven når fram. Det räcker inte bara att skriva gatuadress och/eller institutionsnamn – utan postbox-numret måste alltid finnas med. Inget postboxnummer och posten går istället via Vasaparken, med risk för flera dagars fördröjning.

Frågor om forskarutbildningen

MÅNGA DOKTORANDER känner sig osäkra på vad som egentligen gäller för forskarutbildningen efter den senaste reformen. Skapandet av forskarskolan i lärarutbildningen och den nyligen bildade institutionen för pedagogik och didaktik (IPD) har medfört nya förutsättningar och delvis nya grupper av doktorander. Onsdagen den 29 november kl 13-16 äger ett möte på Pedagog (sal D3 01) om doktoranders villkor på utbildningsvetenskapliga fakulteten. Alla doktorander inom fakulteten är inbjudna och Göran Andersson, SULF och Inga Wernersson, studierektor för forskarutbildningen, svarar på frågor och deltar i diskussionen.

NYHETER

Samhällsvetarna vill också ha stöd till doktorander

3,5 miljoner i studiestöd för doktorander i riskzonen. Det kräver samhällsvetenskapliga fakulteten som vill ha ett liknande stöd som humaniora redan fått.

– Vi måste bli behandlade på samma sätt, menar dekanus Lennart Weibull.

NU KOMMER ÄVEN samhällsvetenskapliga fakulteten in med en ansökan om extra bidrag till forskarstudier som drabbas av de nya forskarutbildningsreglerna. Fakulteten kräver totalt 3,5 miljoner kr i engångsstöd.

När dekanus Lennart Weibull fick besked att humanistiska fakulteten hade fått 4 miljoner kr i extra stöd, blev han överraskad.

– Alla fakulteter måste få samma chans. Problemet är inte unikt för humaniora, säger han.

LENNART WEIBULL är djupt bekymrad över de låga examinationstalen inom samhällsvetenskapliga ämnen. Efter reformeringen av forskarutbildningen har antagningen av doktorander minskat kraftigt.

– Det beror dels på svårigheterna att garantera finansiering från början till slut, dels på en försiktig avvaktan på att det nya systemet ska sätta sig, säger Lennart Weibull, som tillägger att fakulteten nyligen tillsatt en arbetsgrupp som ska se över hur examensfrekvensen ska kunna höjas.

Utan det extra bidraget är han orolig för att fakulteten inte når examinationmålen.

– Det är angeläget även ur universitetets synvinkel att vi klarar målen, konstaterar han.

LENNART WEIBULL bedömer att fakulteten inte har några möjligheter att klara av detta på egen hand. Regeringens budgetproposition innehåller inga höjda fakultetsanslag utan endast en mindre kompensation för löne- och prisökningar. De nya fakultetsmedel som tilldelas vetenskapsområdet går uteslutande till humaniora.

– Jag har självklart inget emot att humaniora får ett tillskott efter genomgångna nedskärningar. Men nu är det samhällsvetenskap som måste stå i tur. Samhällsvetenskapliga fakulteten och Handelshögskolan har nu tillsammans ett fakultetsanslag som ligger obetydligt högre än humanioras. Dessutom får humanistiska fakulteten en forskarskola medan vi måste utveckla något motsvarande på egen hand.

DET EKONOMISKA LÄGET är fortsatt kärt – trots betydande framgångar beträffande externa anslag, menar Lennart Weibull.

– Inte alla doktorander sysslar med områden som matchar de externa anslagsgivarnas önskemål. Många doktorander är beroende av doktorandtjänster – som vi har brist på – och de får hanka sig fram på spridda undervisningstimmar och stipendier.

Som GU Journalen uppmärksamade i förra numret är orsaken den nya forskarutbildningsreformen som ställer tuffare krav på finansiering och

utbildningens längd. Doktorander, som antogs före 1998, hamnar i kläm mellan de gamla och nya reglerna och riskerar att stå utan försörjning om de inte hinner skriva färdigt sin avhandling före 2001.

– DET ÄR YTTERST ANGELÄGET att så många som möjligt av våra doktorander kan få hjälp att bli klara med sina avhandlingar innan möjligheten till studiestöd inom universitetet tar slut.

I likhet med humanistiska fakulteten har även samhällsvetenskapliga fakulteten nyligen genomfört en enkät angående doktorander i riskzonen. Den visar att cirka 25-30 "gamla" doktorander drabbas. De som kan komma ifråga för extra studiestöd är doktorander som är nästan klara med sin avhandling, vilken i praktiken ska vara "grönläst".

Fakulteten uppskattar att ett engångsstöd på 3,5 miljoner behövs för att kunna ge dessa doktorander en möjlighet att slutföra sitt avhandlingsarbete inom tre-fyra månader.

– Vi hoppas få besked snarast. Vi vet att det finns ytterligare pengar i fond- och medelsförvaltningen som skulle kunna användas för detta ändamål, säger Lennart Weibull.

ALLAN ERIKSSON

Ärendet utreds f n av ekonomidirektör Lars Nilsson. Beslut tas i början av november.

"Att pressa luften ur organisationerna"

DET TALAS ALLT mer om arbetslivets stress och risken att bli utbränd. Ytterligare ett bidrag till en mer nyanserad debatt om problematiken finns i FRN:s utmärkta rapport (källa 52): "Jäktad, pressad – utbränd?". I rapporten diskuterar olika forskare bl a vad som händer i kroppen när vi blir stressade och hur utbrändhet uppstår, och hur man kan förebygga ökad stress i arbetslivet. Vad utmärker en god arbetsplats?

MYCKET RIKTIGT konstateras att ordet "utbrändhet" egentligen är missvisande eftersom det kännetecknar ett tillstånd som är omöjligt att häva. Det är det inte. Ordet borde bytas ut mot "arbetsrelaterad utmattning", menar forskarna. Långvarig stress kan både

behandlas och botas i tid. Men det gäller att kunna tyda varningssignaler.

Psykologen Gunnel Burell skriver träffande om varför många människor känner sig stressade eller utbrända i dagens arbetsliv: "Målsättningen har varit att 'att pressa luften ur organisationerna'. Det som har pressats ut är egentligen själva livsluften, det som får oss att andas och leva...".

I rapporten nämns några bidragande orsaker till stress i arbetslivet: Otrygghet, ständiga förändringar och nedskärningar, dåligt ledarskap (låg känsla av delaktighet), brist på handledning och information, brist på inflytande och avlastning och många och svåra arbetsuppgifter under stor arbetsbrist.

ALLAN ERIKSSON

Bokreflektion

Strid om omfördelning av resurser

– Äntligen!

Så kan man sammanfatta dekanerna Lennart Olaussons och Lennart Weibulls reaktioner på förslaget att höja ersättningsbeloppet för utbildningsplatser inom humaniora, samhällsvetenskap, teologi och juridik med 15 procent

DESSA ÄMNEN HAR under senare år brottats med stora ekonomiska problem. Lärartätheten har sjunkit. Den statliga högskoleutredningen från början av 1990-talet, "Grundbulten", underströk att en student måste få möta sin lärare åtminstone nio timmar i veckan. Men i Linköping får studenterna inom humaniora och samhällsvetenskap bara 3-4 timmars undervisning i veckan. I Uppsala har antalet timmar vid samhällsvetenskapliga fakulteten sjunkit från 7 timmar/vecka 1992/93 till 6 timmar 1997. Det föranledde förra året statsvetarprofessor Leif Lewin att i en uppmärksammat artikel på DN-debatt förklara att smärtgränsen var passerad: "Nu kan inga pedagogiska trollkonster i världen dölja det faktum att vi håller på att förlora vad som uppnåtts och att grundutbildningen är mer illa ute än någonsin."

I BETÄNKANDET "Högskolans styrning – en utvärdering", som nyligen överlämnades till utbildningsminister Thomas Östros, konstateras att skillnaderna i ersättningsnivåer mellan olika ämnen är större i Sverige än i andra länder. Här får teknik/naturvetenskap 2,5 gånger så mycket per student som humaniora/samhällsvetenskap. I Danmark är skillnaden 2:1 och i Nederländerna får de dyraste ämnena 1,5 gånger så mycket som de billigaste.

Men nu föreslås alltså mer pengar till de fattigaste. Eftersom uppdraget gällt att fördela resurser inom det befintliga systemet vill man ha en sänkning inom övriga nivåer med drygt 5 procent.

Lennart Olausson konstaterar att den nuvarande situationen är starkt påfrestande för personalen och uppskattar att man bara ligger på ungefär hälften av Grundbultens miniminivå på 9 timmar.

– Om förslaget går igenom kan vi åtminstone närma oss den nivå vi hade i början av 1990-talet.

Olausson är kritisk till att skillnader-

na mellan ersättningsnivåerna är så stora som nu.

– Några rationella skäl för det finns knappast.

LIKLANDE SYNPUNKTER kommer från Lennart Weibull. Han säger att lärarna inom den samhällsvetenskapliga fakulteten har arbetat hårt för att upprätthålla kvaliteten. Men studenterna har klagat i utvärderingar över att de inte har tillräckligt mycket att göra.

Weibull menar att de stora skillnaderna i ersättningsnivåerna tillkommit i en tid då samhällsvetare inte använde datorer i någon större utsträckning och då de datorer som naturvetarna behövde var betydligt dyrare än i dag. De

olika nivåerna borde kontinuerligt ses över. Weibull tycker inte att den föreslagna höjningen är tillräcklig som kompensation för de minskade resurser som hans fakultet har fått.

ANNORLUNDA KRITIK kommer, föga överraskande, från naturvetarna.

– Statsmakterna säger sig vilja satsa på naturvetenskap och teknik. Då kan de inte med bibehållen trovärdighet sänka ersättningen till dessa ämnen, säger prodekanus Philip Brenner.

Brenner understryker att han inte missunnar humanisterna ökade resurser. De behövs säkert på sina håll. Men problemen inom humaniora borde lösas genom att man skjuter till extra

pengar utifrån, inte genom den föreslagna omfördelningen.

– Redan nu går de naturvetenskapliga och tekniska utbildningarna med underskott. Problemet med studenter med annorlunda förkunskaper blir allt större. Om utredningens förslag genomförs riskerar dessa utbildningar att drabbas av samma problem som nu finns inom humaniora. Och det ligger knappast i någons intresse att kvaliteten på t ex läkare, naturvetare eller ingenjörer blir sämre, säger Brenner.

DAVID ANDERSSON

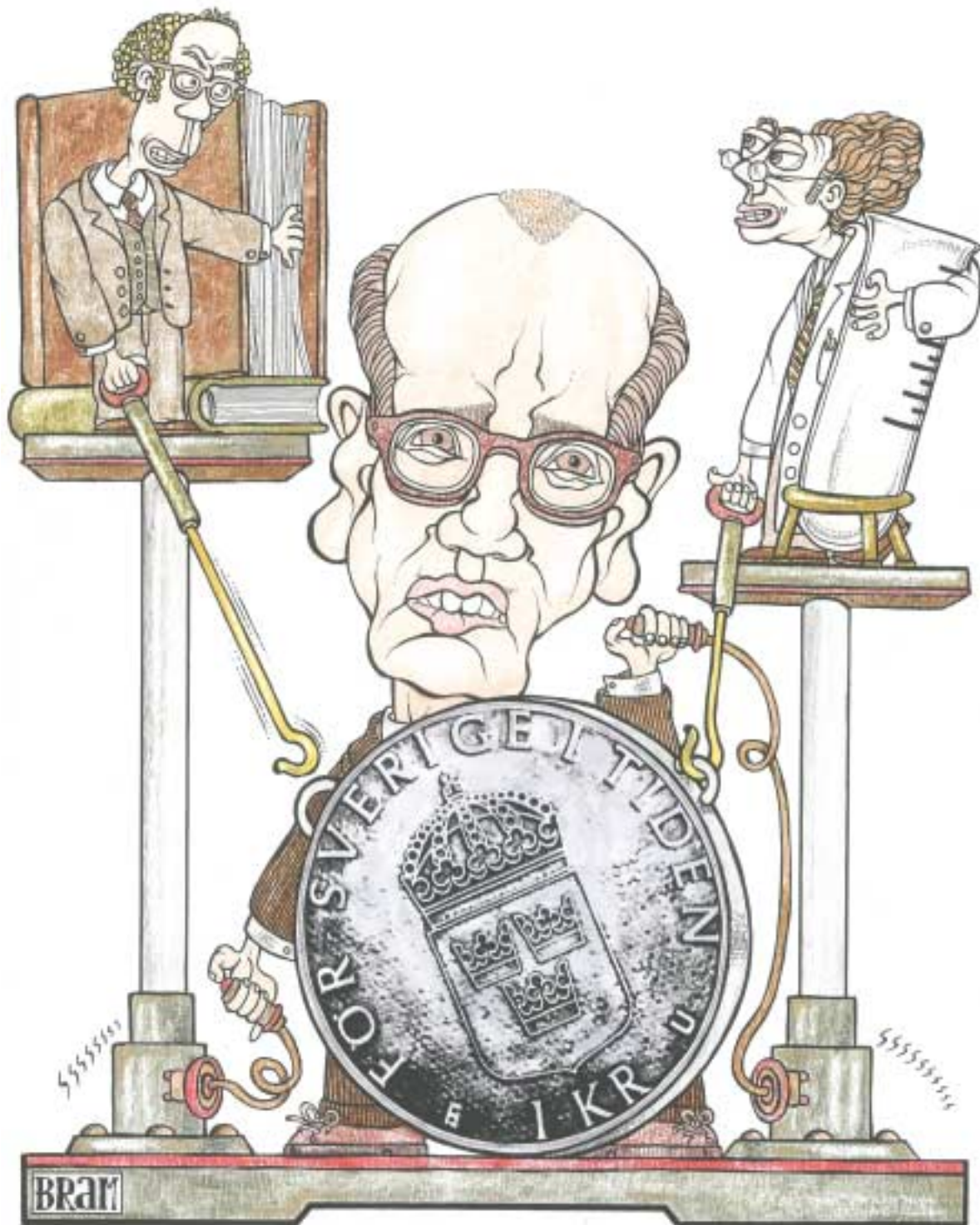

ILLUSTRATION: MARIO BRANCACCIO

Notiser

Stopp för sexuella trakasserier

Var femte kvinnlig student vid medicinska fakulteten har utsatts för någon form av sexuella eller könsrelaterade trakasserier. Nu presenterar Sahlgrenska universitetssjukhuset och medicinska fakulteten en handlingsplan för att komma åt problemet.

EN UNDERSÖKNING bland studenter på läkarlinjen och doktorander vid medicinska fakulteten visar att 11 procent har blivit utsatta för sexuella eller könsrelaterade trakasserier vid ett eller flera tillfällen. Kvinnliga studenter är den grupp som är mest utsatt. 20 procent av de kvinnliga studenterna i undersökningen rapporterade påträngande beröring. Enstaka individer rapporterade även att de varit utsatta för krav på eller frågor om sexuella tjänster eller sexuell umgänge.

Statistiken har fått Sahlgrenska universitetssjukhuset och medicinska fakulteten att agera. En handlingsplan presenterades vid GU:s styrelsemöte den 6 oktober. I stora drag behandlar planen åtgärder för att öka jämställdhetsarbetet och öka kunskapen om könskränkningar. Bland annat pekar man på att dekanus och prefekter, liksom divisionschefer och verksamhetsansvariga vid Sahlgrenska, skall visa ett aktivt intresse för jämställdhetsfrågor. Jämställdhetsfrågorna skall vidare diskuteras på olika nivåer inom organisationen och ingå i samtliga utbildningstillfällen för chefer och handledare inom sjukhuset. Om kränkningarna inte upphör kan det bli aktuellt med en formell anmälan.

ÅSA FRYKBERG

Sjuksköterskor blir forskare

NU HAR SJUKSKÖTERSKOR möjlighet att bli forskare vid GU. I samarbete med Johns Hopkins University School of Nursing, USA, har vårdvetenskapliga sektionen i höst startat en forskarutbildning i omvårdnad. Målet är att producera ny kunskap om hälsa, om hur människor reagerar på ohälsa samt utvärdera effekterna av omvårdnadsstrategier.

Tyngdpunkten i den nya utbildningen ska ligga på omvårdnadsproblemet i den kliniska verksamheten. Tanken är att läkare och sjuksköterskor tillsammans ska utveckla ny kunskap inom sina olika yrkesområden. Till de tretton platserna sökte 62 sjuksköterskor.

NYHETER

Vill arbeta för en bredare mångfald

Universitetet har en alltför homogen studentgrupp, särskilt i förhållande till social och etnisk tillhörighet. Varför är det så?

Eva-Maria Svensson, nybliven jämlikhetssekreterare vid GU, tror att man måste vända sig både utåt och inåt för att finna svar.

I GU:S VERKSAMHETSPLAN betonas det att jämlikhet ska prioriteras. Förutom att rekrytera nya grupper av studenter handlar det om att öka mångfalden bland personalen och att förbättra arbetslösa akademikers konkurrenskraft. Därför har en jämlikhetssekreterare tillsatts för att bland annat vara med vid utbildningen av universitetets ledare när det gäller jämlikhet, för att initiera och fatta beslut om olika projekt, samt samordna sådant som redan är på gång ute på institutionerna men som kanske inte är allmänt känt.

FOTO: HILLEN MÅGEL

Eva-Maria Svensson, ny jämlikhetssekreterare, talar hellre om mångfald.

Men själv talar jämlikhetssekreterare Eva-Maria Svensson hellre om mångfald.

– Universitetet borde ha en kunskapssyn som bygger på mångfald. All den erfarenhet och kunskap som finns ute i samhället måste tas tillvara och utvecklas så att den kommer hela samhället till godo. Och är det så att vi som bor i Sverige är väldigt olika så måste det komma till uttryck även inom universitetet.

EVA-MARIA SVENSSON är juris doktor och universitetslektor vid juridiska institutionen. Som jämlikhetssekreterare arbetar hon halvtid, övrig tid ägnar hon åt forskning. Hon har tidigare arbetat med invandrar- och integrationsfrågor i kommun och på Statens invandrarverk.

En viktig uppgift i arbetet som jämlikhetssekreterare är att fundera över hur man över huvudtaget ska hantera problemet.

– Vi måste reflektera över oss själva: är det universitetet som erbjuder lockande för alla människor? Kanske behöver vi nya utbildningar, mer tvärvetenskapliga och problemorienterade, liknande dem som finns på Museion? Kanske vore det bra med en obligatorisk introduktionsutbildning som i Norge där alla studenter läser filosofi och vetenskapsteori?

Frågan är om problemen enbart kan lösas inom högskolan. Ett segregerat samhälle kan inte bli integrerat bara med hjälp av högskoleutbildning. Bostads- och skolsegregationen måste lösas med helt andra medel.

Frågan är också vilken roll universitetet ska spela i förhållande till samhälle och näringsliv.

– Det kommer ständigt krav på nyttoorienterade och effektiva utbildningar, tid för kritik och reflektion blir det allt mindre av. Ändå borde väl just universitetet slå vakt om värdet av eftertanke.

PROJEKTANSTÄLLNINGEN löper på ett år. Till sin hjälp kommer Eva-Maria Svensson att få en halvtidsanställd handläggare som ska ta hand om det löpande.

– Bland de projekt som planeras hör att öka kontakterna mellan GU och skolorna i regionen, genom uppsökande verksamhet, genom "pra(s)o-platser" där (s) står för studier och mycket annat. Det finns pengar att söka för projekt som har till syfte att öka den sociala och etniska mångfalden.

Eva-Maria Svensson vill gärna ha information om allt som gjorts och görs vid GU kring mångfald i vid bemärkelse, så att hon kan fungera som sambandscentral för det som händer.

För mer information kontakta jämlikhetssekreteraren, telefon 773 58 55.

EVA LUNDGREN

Bara var tredje röstade i valet

DET VAR ETT måttligt intresse för höstens val av elektor till de nya forskningsråden. Endast 36 procent av alla professorer och universitetslektorer tog chansen att välja elektor. Cirka 90 procent gick på valberedningarnas förslag.

Det var valresultatet för den valkrets som Göteborgs universitet är ansvarig för, där sex högskolor och universitet i Västsverige ingår.

Totalt var antalet röstberättigade 2.600. Till den första omgången, val av ordinarie elektor, var deltagandet 36 procent. I den andra omgången, där det

gällde personliga ersättare, var det 33 procent som röstade.

– En förklaring till det låga valdeltagandet kan vara att valet inte upplevs som så viktigt, det är ju nästa steg, valet av rådets ledamöter, som är mest väsentligt. De flesta ansåg att valberedningens förslag var bra, säger Rolf Gavare, som ansvarade för valet i 4:e distriktet.

Valkretsen i Västsverige har nu valt 30 elektor till Vetenskapsrådet – kärnan i den nya organisationen (indelat i tre ämnesområden). Dessutom har 9

elektor valts till Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap och 7 till Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande.

Inom vart och ett av dessa forskningsråd är det nu elektorernas uppgift att utse ordförande och valberedning. Utifrån valberedningens förslag väljs ledamöter i råden. De nya forskningsråden träder i kraft den 1 januari 2001.

För en mer fyllig presentation av valet och vilka elektor som valts, se hemsidan: <http://www.gu.se/elektorsval/>

Krönikan

Demokrati är ett utmärkt sätt att sluta vapenvila

Politik tycks ha blivit detsamma som demokrati. I spåren av den utvecklingen har begreppet "makt" kommit att nonchaleras. Själva ordet "politik" har – i synnerhet för unga människor – blivit synonymt med "demokrati" och det i sin tur med sammanträden, administration av ekonomiska nedskärningar och diskussioner om var den nya spår-vagnshållplatsen skall ligga.

I SVERIGE HAR VI nyligen haft en "Demokratiutredning" medan vi på 1980-talet hade en "Maktutredning". I debatten om fördelar och nackdelar med Sveriges medlemskap i den Europeiska Unionen (EU) är "det demokratiska underskottet" ett begrepp som täcker vad en vanlig människa skulle kalla brist på folkligt inflytande över besluten. När eleverna vill bestämma om sin arbetsmiljö i skolan kallas det "elevdemokrati". Men egentligen handlar ju dessa processer om MAKT, inflytande och om rätten att bestämma!

I Prag och Seattle har människor med engagemang för rättvisa i världen demonstrerat sin motvilja mot en handelspolitik som gynnar de rika länderna och gör de fattiga till råvaruproducenter och till billig arbetskraft. De har försökt få MAKT över besluten inom handelspolitiken, de beslut som fattas av herrar i grå och blå kostymer långt från barnen i Bombays slumstäder eller de tuberkulossjuka kvinnorna i Baltikum men som kommer att bestämma just dessa människors framtid. De som demonstrerar markerar

FOTO: MIA RENSEN/ROM

MARIE DEMKER

Forskarassistent vid statsvetenskapliga institutionen

sin ovilja mot att besluten fattas enbart på ekonomiska grunder och över folkets huvuden. Somliga anser demonstranterna vara obildade – ity de sägas icke förstå vad DEMOKRATI är. Men är det inte dessa engagerade människor, tågandes i demonstrationer mot djurplågeri, porrindustri och mot global ekonomism,

som faktiskt förstått vad demokrati är – nämligen frågan om vem som ska ha MAKT över besluten.

DEMOKRATI – i västerländsk och liberal mening – är ett utmärkt sätt att sluta vapenvila mellan samhällets motstående intressen. Men, en vapenvila innebär inte att de motstående intressena upphör. Jag har väldigt svårt att förstå vad "demokratiska värden" är – är det majoritetsbeslut? Gäller det i så fall hur många och vilka flyktingar Sverige skall ta emot? Vi ser i Europa idag – i demokratins namn – folkomröstning om andelen utländska medborgare och hur mediernas opinionsundersökningar blir underlag för beslut i svåra frågor. I vår ofullkomliga värld är dock konflikten mellan makt och rätt en fråga utan slutlig lösning. Att göra den västerländska liberala demokratin av idag till ett värde i sig själv är som att låta regelboken bestämma vem som vinner matchen – det skulle knappast fotbollen tjäna på...

VÅRT SÄTT ATT HANTERA konflikten mellan makt och rätt har vuxit fram ur en frihetlig politisk kultur. Först kom således tolerans, rättigheter, försoning och individuell frihet, därefter byggde vi en ny struktur för att fatta beslut. Den frihetliga politiska kulturen är förutsättningen för en rättvis maktfördelning. Men demokratin, liksom regelboken, måste ständigt omprövas.

Diskussion om forskningens villkor

Den goda akademien. Forskning och högre utbildning förr och nu. Det är temat för årets Jörgen Westerstählseminarium som förutom tre föredrag av yngre forskare också bjuder på en paneldiskussion med ingen mindre än Jörgen Westerstähl själv.

FEM KÄNDA PROFESSORER från mycket skilda discipliner kommer att medverka i paneldiskussionen, nämligen Allvar Ellegård, engelska, Kjell Härnqvist, pedagogik, Lars Lönnroth, litteraturvetenskap, Allvar Svanborg, geriatrik samt Jörgen Westerstähl, statsvetenskap. Bland annat ska man debattera hur framgångrika forsknings-

och undervisningsmiljöer kan skapas och hur universitetet bör organiseras. Göran Rosenberg medverkar som moderator.

– Man kan säga att de här professorerna förkroppsligar GU:s utveckling från en liten högskola till ett stort universitet – de har varit med om det som just nu händer på andra orter i Sverige, säger Urban Strandberg, forskare vid Centrum för forskning om offentlig sektor, som var initiativtagare till paneldiskussionen.

– De satt med i det lärarråd som styrde dåvarande Göteborgs högskola och en gång hade de alltså gemensamt ansvar för högskolan. De har inte läng-

re några yrkesmässiga intressen att värna om utan kommer säkert att kunna bjuda på sig själva mer än vad ännu aktiva forskare kanske kan göra.

Men innan diskussionen blir det föredrag: Susan Marton vid statsvetenskapliga institutionen kommer att berätta om sin avhandling om svensk högskolepolitik under trettio år. Avhandlingen ingår i ett stort internationellt forskningsprojekt.

Från Lund kommer Mats Brenner för att berätta om en utvärdering av statsvetenskapliga fakulteten.

Och Lillemor Kim, forskningsledare vid SISTER, det nystartade institutet

för studier av utbildning och forskning, ska berätta om hur man forskar om forskningens organisation.

Jörgen Westerstählseminariet kommer att hållas torsdagen den 30 november klockan 13.00–17.00 i hör-salen Dragonen, Sprängkullsgatan 19.

Seminariet arrangeras varje år för att hedra Jörgen Westerstähl, 85 år, samhällsvetenskapliga fakultetens äldste professor.

Från hjärtforskare till akademisk administratör

TEXT: LARS NICKLASON
BILD: HILLEVI NAGEL

Makten är inte så intressant. Däremot trivs han med möjligheten att kunna påverka och förändra till det bättre. Och just därför tänker han avgå i god tid innan han pensioneras.

– Sitter man för länge i sådan här position är risken stor att man till slut arbetar för att bevara det bestående, säger Göran Bondjers – projektledare för den nya Hälsovetenskapliga akademien.

JAG NÅR HONOM på telefon en måndagseftermiddag i oktober.

– Resten av veckan är helkörd. Måndag och tisdag nästa vecka likaså. Onsdag eftermiddag kanske. Jag får kolla med min sekreterare. Hur lång tid behöver du?

Göran Bondjers är en upptagen man och det här med att vara GU Journalens profil verkar inte ligga överst på prioriteringslistan. Men okej, visst ställer han upp på en intervju. Det är väl ändå hans arbete som främst skall belysas, resonerar han.

Göran Bondjers har sitt tjänsterum på Wallenberg-laboratoriet vid Sahlgrenska sjukhuset. Jag tar hissen upp och knackar på dörren.

– Hej, några minuter bara, så är vi klara, lovar Göran Bondjers som sitter i möte.

Tio minuter senare kommer han ut, frågar om jag

vill ha kaffe, det skall han själv ha, och visar snabbt vägen till avdelningens kaffeautomat. Med koppar i handen far vi lika snabbt tillbaka till hans rum och slår oss ner. Intervjun kan börja.

– Det här labbet är en av de grejer jag kan säga att jag åstadkommit. Ja, det var ju fler som hjälpte till, men jag var ansvarig för planeringen. Vi fick de första anslagen 1979 och 1986 stod det klart. Då blev jag dess första föreståndare, säger Göran Bondjers när vi börjar prata om hans arbetsinsatser.

WALLENBERGLABORATORIET är Sveriges största laboratorium för forskning om hjärt- och kärlsjukdomar med ett 80-tal anställda. Ungefär hälften av dem har gått i Göran Bondjers vetenskapliga fotspår och undersöker sambandet mellan blodfetter och kärlväggarna. Göran Bondjers egen forskning på området har gett oss vetskapen om att blodkärlens väggar kan ha lika stor betydelse för uppkomsten av åderförkalkning som fetthalten i blodet. För det fick han Lars Werköpriset på 100 000 kronor 1997.

Men de senaste åren har forskningen fått komma i andra hand. Detta i takt med att Bondjers ägnat sig alltmer åt organisations- och samverkansarbete, något han ser som ett naturligt steg i karriären.

– Forskning är både ett intresse och ett arbete. Så jag skulle gärna hinna med mer forskning. Men jag ser det som en åldersfråga. Man är mer kreativ när man är yngre och folk som börjar närma sig 60 skall

arbeta för de yngres möjligheter och villkor. Det är vår arbetsuppgift, tycker jag. Men jag lider absolut inte av det, skrattar Göran Bondjers.

Nej, intresset för att försöka bygga upp- och förbättra förutsättningar för samverkan mellan organisationer har funnits där länge. Göran Bondjers var en av initiativtagarna när utredningsarbetet kring universitetets organisation drog igång för fem år sedan – en utredning som visade att det fanns stora problem med sambanden inom det hälsovetenskapliga området.

– Sjuksköterskeutbildningen och läkarutbildningen avviker på ett sådant markant sätt från varandra att man kan vara osäker på om de överhuvudtaget kan kommunicera med varandra. Sjuksköterskorna blir utpräglat beteendeorienterade medan läkarnas utbildning är biologiskt inriktad. Forskningsmässigt blir resultatet att kompetensen inte utnyttjas på ett bra sätt. Mer beteendevetenskap åt läkarna och mer biologi åt sjuksköterskorna är alltså vad som behövs. Därför slås den medicinska-, den odontologiska- samt den vårdvetenskapliga fakulteten ihop till en akademi den 1 juli 2001.

– Tankarna är att få en ökad samverkan mellan de olika områdena inom akademien. Även mot universitetets övriga delar och mot samhälle och näringsliv ökar öppenheten. Det innebär bredare möjligheter till samverkan kring forskningsprogram. Och i slutändan en bättre sjukvård, säger Göran Bondjers.

Man kan aldrig nog betona kunskapens betydelse,

menar Göran Bondjers. Den är ett förutsättning för att ett modernt välfärdssamhälle skall fungera väl. Därför har vi gjort oss en björntjänst när vi under 90-talet satsat på kortsiktiga ekonomiska lösningar framför långsiktiga inom sjukvården.

– Nedsckärningarna såg till en början väldigt bra ut på papperet, men i realiteten har det inneburit att kompetensen urholkats. I sättet att redovisa, vilket är ett grundläggande problem för svensk sjukvård, ses alltid kompetenssatsningar som en kostnad.

Därför har han startat och är ordförande i projektet Nationellt nätverk för det intellektuella kapitalet i sjukvården där alla universitetssjukhus förutom Umeå hittills gått med. Tanken är att bygga på samma idéer som Skandiadirektören Leif Edvinsson utarbetat för kunskapsberoende industri.

– Han pekade till exempel på att IT-företag, som kanske hade ett formellt värde på några miljoner såldes för miljardbelopp på börsen. Det berodde på att de hade ett värde som inte redovisas i den typ av bokföring som är anpassad till de gamla kryddhusen i det medeltida Italien, nämligen kunskapsvärdet eller det intellektuella kapitalet i företaget.

PÅ TAL OM IT så tror Göran Bondjers att det som brukar kallas den biomedicinska revolutionen befinner sig i samma läge som IT-revolutionen gjorde för tjugo år sedan. Att Sverige väljer att ligga lågt, medan konkurrerande länder som USA och England satsar rejält, tror han är ett stort misstag.

– Vårt statsbidrag har ökat med åtta procent i löpande priser under 90-talet. Kostnaderna har ökat mer än så. Samtidigt har satsningarna på humaniora och samhällskunskap ökat mellan 30 och 40 procent.

En liknande ökning inom biomedicin skulle ge ett väldigt bra utbyte, menar Göran Bondjers. Det internationella genomforskningsprojektet HUGO håller på att slutföras och man känner nu till sammansättningarna av arvsmassan. Nästa steg blir att undersöka arvs-massans funktioner, ett område som Göran Bondjers tror att den svenska forskningstraditionen lämpar sig väl för.

– Hoppas vi på tåget nu har vi stora möjligheter att utveckla vårt näringsliv, speciellt inom läkemedelsbranschen och annan bioteknik. Om ett tiotal år kommer det mesta att vara etablerat. Den enskilde individen kommer att kunna äga kunskapen om sina egna arvsanlag, behandlingsmetoderna för de kroniska- och ärftliga sjukdomarna kommer att ha förbättrats.

SWEGENE ÄR ETT projekt som tagit avstamp i sådana tankar. Och det är ytterligare ett där Göran Bondjers har en av huvudrollerna. Med stöd från Wallenberg-stiftelsen på 300 miljoner kronor har han, Per Belfrage – dekanus vid medicinska fakulteten i Lund – och några andra kollegor kunnat etablera en samverkan kring medicin, naturvetenskap och teknik mellan Lunds universitet, Göteborgs universitet och Chalmers.

– Göteborg är alltför begränsat för att hävda sig väl på området internationellt och ett projekt som Swegene förbättrar i alla fall de svenska möjligheterna litegrann.

Göran Bondjers talar gärna om sitt yrkesliv, om sina tankar och visioner om svensk sjukvård och forskning. Men när vi går in på den egna personen blir han mer återhållsam.

– Född i Malung, Dalarna, i en icke-akademisk familj, säger han kort när jag frågar om hans bakgrund.

– Så vad gjorde dina föräldrar?

– Min far hade en liten skofabrik och min mor var tandtekniker som inte var en akademisk utbildning på den tiden. Jag var faktiskt den förste i släkten som tog studentexamen.

Sedan berättar han att han egentligen tänkt bli fysiker, att han gick en matematisk linje och inte läste någon biologi alls på gymnasiet. Det var först efter studentexamen, sedan fadern dött i en hjärtinfarkt, som han började med det.

– Så här i efterhand tror jag det hade en avgörande betydelse. Gav upp tankarna på fysiker då.

PÅ 60-TALET FLYTTADE han till Göteborg, började på läkarutbildningen, men disputerade innan han var klar vid 27-års ålder. Då hade han också börjat engagera sig politiskt i vänsterrörelsen.

– Jag var med i Aktionsgruppen för fredstjänst, en sammanslutning av medicinare som arbetade för möjligheter till biståndsutbildning istället för militärutbildning. Så förutom det här laboratoriet har jag varit med och åstadkommit biståndsskolan på Sandö.

Själv gick han aldrig där. Vapenvägrade förvisso en gång, men när utbildningen på Sandö väl hade inrättats valde han ändå att göra militärtjänsten.

– Det ingick i vänsterrörelsen. Jag var med i Clarté, Marxistiska sällskapet, KFML...

På 70-talet drog han sig ur. En reaktion mot att vänsterrörelsen till viss del blev odemokratisk och fördomsfull mot olika företeelser i samhället, mot intellektuella och folk som var avvikare. Sedan dess har han inte varit politiskt aktiv.

Men värderingarna hänger kvar.

– Jag tycker att allt från global solidaritet till en solidarisk finansiering av sjukvården är väldigt viktigt. Det är inte acceptabelt att man behandlar de sjuka som man gör i samhället. De är i sig försvarslösa och beroende av att vi har rimliga villkor att arbeta efter. Det skall inte behöva vara så att man blir snabbt omhändertagen och sedan ivägskickad. Det är inte humant.

Genom sin egen maktposition vill han påverka och förändra.

– I det här systemet kan man inte diktera fram förändringar, utan man måste få de allra flesta att sluta upp kring ett beslut. I arbetet med bildandet av akademien har det givetvis funnits särintressen som brutits mot varandra, men det ser jag inte som något motstånd utan som en del i processen.

– Men det är klart att inom universitetet, där ledarna kanske väljs av en fjärdedel av de anställda, har man ett system som samhället i övrigt gick ifrån för 100 år sedan. Och det innebär att man inte alltid har ett ansvar för helheten, framför allt inte för dem som man inte väljs av. Det är ett inneboende problem i det akademiska systemet.

Det är inte bara i arbetslivet som Göran Bondjers söker förändringar och förändringar. Frun och de fyra döttrarna tycker också att han har en tendens att bygga saker hela tiden. Ja, åtminstone vid sommarstu-

gan i Malung. Det är där han har tid under semesterveckorna på sommaren.

– På sommaren händer det inte så mycket så det är lika bra att ta semester, men jag har alltid telefonen med mig. Det är väl en sän där svaghet man har att man alltid vill hålla kontakten med arbetet.

I DALARNA ÄR HAN också ute mycket i skog och fjäll och vandrar. Kommer man från Dalarna är det mer eller mindre ett medfött behov, förklarar han.

– Jag vandrade i Himalaya på 60-talet, i Pakistan. Vi liftade dit genom Afghanistan och var egentligen på väg till Nepal. Men eftersom det var krig mellan Pakistan och Indien var man tvungen att flyga till Nepal, som då precis hade öppnats för turister, men det hade vi inte råd med.

Nepal är ett land som fascinerar honom. Bergen, kulturen, attityden, hur människorna tar hand om varandra. Det stämmer bra överens med hans egen livssyn, ja faktiskt såpass att han är med i Sverige/Nepal-föreningen.

– För några år sedan gjorde jag och min fru om resan på det sätt man gör som medelålders, alltså vi flög till Nepal och vandrade i bergen som vi hade tänkt oss på 60-talet.

Rika västerlänningar som invaderar Himalaya och utnyttjar det fattiga landets resurser får honom dock att känna viss ambivalens. Därför tycker han det är viktigt att man stödjer de system som byggts upp för turismen och ger landets företag en möjlighet att etablera sig.

SJÄLV STÅR HAN just inför ännu en Nepalresa. På schemat står vandring i Everestområdet, men också en del arbete. I Katmandu skall han besöka universitet och försöka etablera en samverkan som ger svenska och nepalesiska studenter möjlighet till utbyte i olika former.

Ja, han har alltså många järn i elden, Göran Bondjers.

Vad gör han om fem år?

– Då hoppas jag att jag fått igång en egen forskningsverksamhet som jag kan fortsätta med som emeritus efter att jag har gått i pension.

Intervjutiden är ute. Bandspelaren stängs av och Göran Bondjers reser sig.

– Ursäkta, men jag måste kolla var jag skall vara klockan tre. Det här var trevligt, säger Göran Bondjers, skakar min hand och rusar ut genom dörren.

NAMN: Göran Bondjers

TITEL: Professor i kardiologisk forskning. Dekanus på medicinska fakulteten sedan 1993 och projektledare för den nya Hälsovetenskapliga akademien.

LÄSER: Det mesta, men mycket skönlitteratur. Gärna på engelska, eftersom det då blir billigare om man beställer på nätet. Har ofta flera böcker på gång, senast har han växlat mellan Mitch Alboms *Tisdagar med Morrie*, Liza Marklunds *Paradiset* och en bok om Buddismen.

RESOR: Mycket. Har inte varit i "riktiga" Afrika eller i södra delen av Sydamerika, annars har han sett det mesta.

MAT: Det moderna svenska köket, med mycket grönsaker och råvaror som utnyttjas på ett bra sätt.

MUSIK: Spelade fiol fram till 17-års åldern. Brukar besöka spelmansstämmor i Dalarna med familjen.

FILM: Senast Lukas Moodysons *Tillsammans*.

Ett krävande yrke. Tio minuter i taget orkar teckenspråkstolkarna koncentrera sig. Här förklarar Johan Jonasson matematik medan Eva Johansson tolkar för den döve studenten Pierre Lemon.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: EVA STÖÖP

Handfast matematik

Händerna rör sig snabbt och precist, läpparna formar ord. Men inget ljud hörs när teckenspråkstolkarna Kent Hedesström och Eva Johansson tolkar matematik vid en föreläsning för dataloger.

EULERS SATS, siffror och grekiska bokstäver fyller snart de svarta tavlorna då docent Johan Jonasson föreläser. Bredvid honom står Eva Johansson, fingrarna rör sig med en väldig fart, hon pekar och nickar.

Så kommer en fråga från en student, även här tolkar Eva Johansson, det är någon missuppfattning som måste redas ut.

Bland studenterna sitter Pierre Lemon. Han ska bli dataprogrammerare och eftersom han är döv skulle han haft svårt för att genomföra utbildningen utan tolkhjälp.

Efter cirka tio minuter sätter sig Eva Johansson och Kent Hedesström tar över. Längre än så orkar man inte hålla upppe den totala koncentration som krävs för att tolkningen ska bli perfekt.

Men Eva Johansson följer ändå med i tolkningsarbetet som stöd och hjälp om det blir någon missuppfattning.

– Vi är tolv teckenspråkstolkare anställda vid GU, berättar Kent Hedesström. Jag är samordnare sedan ett år tillbaka och ser bland annat till att arbetsfördelningen är jämn. Blir man sjuk, ja, då ringer man till mig, så får jag försöka hitta en ersättare.

Förutom att arbetet är intensivt är det också krävande på så sätt att teckenspråkstolkarna måste läsa in det ämne de ska tolka.

– Vi läser samma kurslitteratur som studenten därför att det är svårt att tolka ett ämne man inte är insatt i. Och

i och med att teckenspråk inte funnits tidigare i den matematiska världen måste vi, i samråd med läraren och studenten, bilda nya tecken för många uttryck, som exempelvis ord som derivata eller konjugering.

DESSA TECKEN har tolkarna nu börjat dokumentera, dels för att ta vara på kunskap och erfarenhet, dels för att underlätta för framtida tolkning i dessa ämnen.

– Det gäller att ta fasta på de tecken som fungerar och rensa ut sådant som inte går så bra, förklarar Eva Johansson. Långsamt men säkert bygger vi upp ett förråd av tecken även för fackuttryck.

Arbetsituationen för teckenspråkstolkare har förbättrats en hel del de senaste två åren. Från att ha varit projektanställda är tolkarna nu anställda vid GU. Det innebär att de kan samar-

beta bättre och att de känner sig som en arbetsgrupp på ett annat sätt än tidigare.

Och det är ett diskret arbete teckenspråkstolkarna har – helst ska man inte tänka på att de är där. Det gör man inte heller, enligt Johan Jonasson:

– Någon gång kan det hända att de inte uppfattat något och då måste de förstås fråga. Men annars fungerar undervisningen precis som normalt och jag gör ingenting annorlunda bara för att jag har en döv student.

Och Pierre Lemon är mycket positiv:

– Jag har tidigare studerat i Israel. Då hade jag inte tolk utan fick lita till anteckningar. Det här är förstas mycket bättre, särskilt om man är väl förberedd inför en föreläsning så att man vet vad den kommer att handla om.

FAKTA/Teckenspråkstolkar

Göteborgs universitet har tolv anställda teckenspråkstolkar. De ger tolkservice åt studenter som behöver få sin utbildning översatt till svenskt teckenspråk. Tolkarna finns med vid föreläsningar, lektioner och grupparbeten.

Tolkningen utförs simultant med viss fördröjning eftersom tolkarna måste lyssna, förstå, översätta och förmedla.

Teckenspråk räknas sedan 1981 som ett eget språk. Kan man teckenspråk och dessutom svenska är man alltså tvåspråkig.

Att bli teckenspråkstolk är en lång utbildning: först två år på teckenspråkslinjen för att lära sig språket och sedan två år på tolkutbildningen. De flesta som blir teckenspråkstolk har någon personlig relation till döva, exempelvis döva föräldrar. Men det blir allt vanligare att man blir teckenspråkstolk utan någon sådan relation.

Kent Hedesström tolkar Johan Jonassons matematiska tecken.

Perspektiv på hembygden

Ingela vann andra pris i essätävling

Just nu är mitt hem en liten kal lägenhet i Nicosia. På morgonen är den kvävande het, på kvällen kylig och dragig.

Så börjar Ingela Nilssons essä "Den svarta jorden och den röda" som gav henne andra pris i HSFR:s essätävling på temat "Hembygd".

De grekisktalande fick fly söderut, ofta till fots och jagade av turkiska soldater; turkycyprioter fick fly för grekiska juntasoldater och extrema nationalisterna...

Ingela Nilsson är doktorand i grekiska vid klassiska institutionen vid GU. I vår hoppas hon vara klar med sin avhandling om en bysantinsk roman, "Hysmine & Hysminias".

HENNES STUDIER HAR fört henne till Cypern, där hon bott mellan 1996 och 1997 och som hon också återkommit till senare. I sin essä berättar hon om hembygden som något som inte är så självklart, inte för cyprioter, inte alltid för svenskar heller:

Min mors ljuvliga trädgård är sedan många år övervuxen och vanvårdad, min fars åkrar ligger i träda eller används till bete av grannen.

– Så är det för många svenskar, säger Ingela Nilsson. Utvecklingen har gått så snabbt, barndomslandskapet finns ofta inte kvar. Ändå är vi bortskämda jämfört med dem som berövats sitt land. För oss är det något självklart att man alltid kan återvända hem.

Och jorden, den röda brända jorden eller den torra sandblandade dammande jorden, den kan aldrig vara min! Min jord är svart och fuktig, tung och doftande, och den vänder sig i tunga skivor om hösten då den plöjs...

– Den svarta jorden kan ses som ett slags metafor för den inre trygghet man bär med sig. Även om det jag längtar till när jag är ledsen inte mer finns, kan jag ändå känna att jag har mina fötter i fuktig svart jord.

SÖDERUT ÅKER MAN på semester. Hur det land man besöker ser ut, den politiska situation eller historia som finns där, bryr man sig inte alltid om. Och västerlänningar har ibland en ganska nedlåtande attityd: Kan de inte hålla sams de där människorna där nere?

Jag skulle vilja ta dessa människor och placera dem ensamma vid gröna linjen om natten i Nicosia. Kanske skulle sandsäckarna och taggtråden och de stenar som de tungt beväpnade soldaterna kastar när man kommer för nära få dem att förstå vad det är för land de befinner sig i. Det är inte okunskapen i sig som är skakande, det är det faktum att kunskapen för oss i själva verket är så lättillgänglig, och att vi trots vår privilegierade situation inte orkar skaffa oss den.

– Cyprioter har inte själva fått någon chans att lösa sina problem. Viljan finns dock, det märks inte minst av att allt fler grupper på bägge sidor arbetar för att de som förr var grannar och arbetskamrater ska kunna träffas.

Humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsrådets motivering för andrapriset lyder: "För en essä som pendlar mellan privat och politiskt, mellan olika kulturer och hembygdsuppfattningar och som finner en djup gemensam nämnare i det till synes oförenliga."

Syftet med essätävlingen, som hållits årligen sedan 1997, är att genom en aktuell koppling till samhällsdebatten lyfta fram yngre forskare inom humaniora och samhällsvetenskap. De sju främsta bidragen finns samlade i antologin "Hembygd".

EVA LUNDGREN

FOTO: ALVAN ERIKSSON

För essän "Den svarta jorden och den röda" vann Ingela Nilsson andra pris i HSFR:s essätävling.

"Främlingskap är min identitet"

Skev bild av Folke Bernadotte

HÄROMÅRET GJORDE Bosse Lindqvist ett radioprogram om de vita bussarna. Det väckte stor uppmärksamhet, inte minst genom uppgifterna att Folke Bernadottes expedition inte främst var inriktad på att rädda judar utan på att hjälpa skandinaver. Ändå var detta känt sedan tidigare.

Ingrid Lomfors menar i ett föredrag på Humanistdagarna att uppmärksamheten orsakades av den skeva bild av händelseförloppet som länge funnits i Sverige. Expeditionen har framställts som en unik svensk åtgärd trots att Schweiz genomförde en liknande insats. Bernadotte har beskrivits som mer ensam än han var, tex har de stora insatser som gjordes av Himmlers massör Felix Kersten tonats ned. Kanske har man också överdrivit storleken på insatsen: att så många som 30 000 räddades kan ifrågasättas.

Det finns överhuvudtaget skäl att granska bilden av Bernadotte. Han var illa sedd i Sverige 1945. Karl Gerhard var starkt negativ till honom. Det var knappast en tillfällighet att det gick så bra för Bernadotte att förhandla med tyskarna, det hade onekligen varit svårare för Torgny Segerstedt eller Ture Nerman.

Enligt Lomfors var det först när Bernadotte mördades 1948 som han kom att betraktas som en ljusgestalt. Och det är ju i så fall inte det sista exemplet på hur ett mord radikalt kan förändra bilden av en offentlig person.

DAVID ANDERSSON

Utsåld musikshow, "Some of these days"

Barsångerskan Dona Juanita, Higgins, Don Juan, Hoffman och Carmen. Det var några av rollerna i årets populära musikshow, *Some of these days*, som hölls i universitetets aula under Universitetets vecka. Med musik och texter av Offenbach, Bizet, Schubert, Becket och Hasse och Tage framträdde studenter från Musikhögskolan och Högskolan för teater, opera och musikal. Från vänster på bilden: Per Buhre, Miriam Lakhasi, Jonas Olofsson, Karolin Nilsson och Francis Shaughnessy. För idé och regi stod Gunilla Gärdfeldt från Musikhögskolan.

FOTO: ÅSA FRYKBERG

VILKA KONSEKVENSER FÅR den ökade segregationen? Vad försiggår ute i förorterna? Sociala problem, etniska konflikter och långtidsarbetslöshet. Det är åtminstone den bild som massmedia ibland ger av tillvaron i förorterna. Men eländesbeskrivningen är långt ifrån hela sanningen, menar kulturforskaren Ove Sernhede som under flera år har arbetat i Angered med att tolka och förstå ungdomars kulturmönster. Under en lunchföreläsning i aulan talade han om "Hiphop och unga mäns utanförskap i det nya Sverige".

DEN KULTUR SOM ÄR dominerande bland invandrarungdomar i Angered är hiphopkulturen. Sernhede beskriver den som en motståndskultur, eftersom musiken markerar ett avståndstagande mot det etablerade samhället och den politiska eliten.

Det är tillhörigheten till en kultur som skapar identiteten. Hiphopkulturen bryter med föräldragenerationen och det främmande ses som lockande. Även om identiteten kan se olika ut är den gemensamma nämnaren utanförskap.

Sernhede kallar det för "territoriell stigmatisering", områden där segrega-

tionen har byggt upp gränser mellan fattiga och rika och "etniska svenskar" och invandrare. Dessa ungdomar har små chanser att komma in på den reguljära arbetsmarknaden. De hamnar utanför samhället och blir marginaliserade.

När de tar till sig den afroamerikanska musiken – som kännetecknas av 400 år av utanförskap – jämför de sin egen situation med de svartas i USA. De känner sig som andraklassens medborgare, att de lever i ett slags tredjevärldenreservoar i första världen. De ser sig inte som en del av samhället, känner sig inte som svenskar, utan som förortsbo och svartskalle. En av ungdomarna säger själv att "främlingskap är min identitet".

FÖR DESSA UNGDOMAR är det inte självklart vad som är svensk kultur eller vad som är svenskt. Inte heller är det självklart att de är chilener eller iranier. De är en del av en global hiphopkultur.

Den kultur som Ove Sernhede beskriver är inte pessimistisk och innehållslös, utan dynamisk och livskraftig. Det är en kreativ kultur, där ungdomarna är klart medvetna om vilka de är och vilken situation de befinner sig i. I kulturen finns en politisk undertext. Musiken gestaltar ett motstånd mot samhället.

Hiphop är uttryck för det nya Sverige i vardande, menar Sernhede. Det finns något hoppfullt i kulturen, en vilja att överbygga klyftor. Han tycker därför att det är viktigt att det skapas ett Ungdomens hus i centrala Göteborg, en mötesplats där ungdomar från olika kulturer och stadsdelar kan mötas.

ALLAN ERIKSSON

Drygt tusen besökare på Hälsans dag

DRYGT 1 000 PERSONER sökte sig den 21 oktober – Hälsans dag – till Wallenbergsalen på Medicinareberget för att lyssna på föredrag, ta del av demonstrationer och prova-på-aktiviteter.

Entusiastiska dietiststudenter skaldade grönsaker, sköljde frukt och fixade dipsåser som de sedan bjöd på. Dietisterna berättade om vikten av att äta mycket frukt och grönt, minst 500 gram per dag.

Trängseln blev under dagen stor. Särskilt intresserade var besökarna av att få blodtrycket och konditionen mätt. Man fick också råd om hur en

bra datorarbetsplats ser ut, hur implantat fungerar och hur man skaffar sig en bra munhälsa. Många ville också få information om hur man lånar elektroniska böcker och hur det går till att bli blodgivare.

Även Wallenbergsalen var i det närmaste fullsatt vid samtliga föreläsningar.

Hälsans Dag var ett samarrangemang mellan medicinska- och odontologiska fakulteterna samt vårdvetenskapliga sektionen.

Hedersdoktorer anno 2000

MEDICINSKA FAKULTETEN

Leg läk Bengt Dahlin, Stenkullen
Ingegerd Eriksson, Göteborg
Prof Judah Folkman, Boston, USA
Advokat Kurt Mark, Paris

ODONTOLOGISKA FAKULTETEN

Prof William C. Shaw, University of Manchester,
England
Tandläkare Sverker Toreskog, Göteborg

HUMANISTISKA FAKULTETEN

Jean-Baptiste Brunet-Jailly, Lyon, Frankrike
Prof Margaret Clunies Ross, University of Sydney,
Australien
Museintendent Gerhard Milstreu, Lyngby,
Danmark

KONSTNÄRLIGA FAKULTETEN

Filmregissör Roy Andersson, Stockholm
Teaterpedagog Gert Malmgren, London

SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Redaktör Göran Rosenberg, Stockholm
Prof Salvador Minuchin, Boston, USA

HANDELSHÖGSKOLAN

Prof Shawna P Grosskopf, Oregon, USA
Prof David B. Humphrey, Florida State University,
USA

UTBILDNINGSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Prof em Lilian Katz, University of Illinois, USA

NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Prof Bela Böddi, Budapest, Ungern
Prof Anthony P Farell, British Columbia, Kanada
Prof Gerry Jennings, University of Galway, Irland
Prof Jan Peter Toennies, Göttingen, Tyskland

Jubeldoktorer

Lars Berg
Eric Grill
Brita Lewinsky
Hans Lennart Lundh
Eva Rohde Lundquist

Stående ovationer. Applåderna ville aldrig ta slut när nobelpristagaren Arvid Carlsson gick upp för att ta emot utdelningen Socii et Amici.

Mest hattar, kransar och diplom

REDAN DEN 21 OKTOBER var det julklappsutdelning. Eller doktorspromotion med en finare term. Sortimentet var inte så varierat: mest var det hattar, kransar och diplom som delades ut. Evenemanget ägde rum på Svenska mässan som just denna dag knappast gjorde skäl för namnet. Liksom i den katolska mässan i äldre tider lästes många av texterna på latin.

Programmet inleddes med tal av rektor Bo Samuelsson. Han tog bland annat upp den besvärliga situation som nu råder på många håll inom universitetet, inte minst inom humaniora där studenterna endast har några få lektioner i veckan. Samuelsson var dock kritisk till förslaget att överföra pengar från andra ämnen. Ökningen av antalet högskoleplatser har varit kännbar för alla institutioner. Därför måste universitetet tilldelas extra resurser.

En lång rad doktorer – 155 om man bara räknar de nydisputerade – passerade revy. Men några fick särskilt stor uppmärksamhet. Författaren och journalisten Göran Rosenberg fick en lagerkrans placerad på sin hjässa. En annan framträdande hedersdoktor var den aktuella filmregissören Roy Andersson. Fem jubeldoktorer var också kallade. Av dessa kunde Lars Berg, Eric Grill och Eva Rodhe Lundquist närvara.

Dessförinnan hade akademiledamoten Bo Ralph hållit en högtidsföreläsning som närmast var i genren lärt och spirituellt kåseri. De närvarande fick också ta del av flera lysande musikaliska insatser. Och vår färske nobelpristagare Arvid Carlsson fick ta emot publikens stående ovationer.

DAVID ANDERSSON

GU och Sussex firar silverjubileum

I 25 år har engelska institutionen vid GU gett kurser i Brighton, vilket är unikt bland svenska universitet.

Men hade det inte varit för en väldig tur vid tre tillfällen skulle utbildningen aldrig ha kunnat fortsätta.

DET BLEV EN afton präglad av återseende och nostalgi då engelska institutionens samarbete med Sussex University utanför Brighton firade silverjubileum. Alla de 3 500 studenter som under årens lopp läst i Brighton hade man inte möjlighet att bjuda in, däremot de som var med de första fem terminerna.

– Any show that can run for 25 years must have

something going for it, förklarade David Isitt, initiativtagare till utbildningen. Men det hängde på håret att Brightonprojektet över huvud taget kom i gång.

– Vi startade vid sämsta tänkbara tillfälle när antalet studenter var på nedgång. Vi var tvungna att söka utanför vårt vanliga upptagningsområde men hade tur som fick ihop precis de tjugo studenterna som var minimum för att vi skulle kunna starta.

TUR HADE MAN OCKSÅ när Ulf Dantanus 1973 kom till engelska institutionen:

– Han flyttade till England för att bygga upp den nödvändiga organisationen kring utbildningen. Och tur för tredje gången hade vi när vi fick Sally Bidwell

som institutionssekreterare i Brighton, effektiv och förnuftig, berättade Davis Isitt.

En liten utställning med foton och tidningsurklipp visade de första studenterna som kom till denna speciella utbildning, skräddarsydd för svenska universitetsstudenter.

– Det jag minns mest är den stormiga båtresa till England, berättar Birgit Nilsson Bergström, som hörde till den första omgången studenter. Och att vi blev väl omhändertagna och hade väldigt roligt. Men riktigt vad vi studerade kommer jag inte ihåg så noga.

EVA LUNDGREN

Nytt från UB

Elektroniska böcker har testats vid universitetet.

Mellan 9 och 22 oktober har GU via NetLibrary haft möjlighet att söka i, läsa och låna böcker elektroniskt. Det särskilda läsprogrammet – eBook Reader – som endast finns för PC gör det möjligt att ladda ned en bok till den egna PC:n och sedan läsa den utan nättuppkoppling, göra anteckningar och markeringar i den elektroniska texten. Lånetiden har under testperioden varit begränsad till ett dygn.

Det har inte varit tillåtet att skriva ut mer än några sidor av boken. Användare av andra operativsystem (Mac, Unix m m) har haft tillgång via sina webbläsare.

Ge oss dina synpunkter!

Vi är nu intresserade av att få ta del av dina synpunkter på e-böcker. Fyll i frågeformuläret som finns länkat från våra hemsidor eller direkt på: www.ub.gu.se:2001/Gdig/web-survey/survey.html?survey=1

Elektroniska uppslagsverk

Förlaget Academic press publicerar sina uppslagsverk elektroniskt. Det är Encyclopedia of Immunology, Human Nutrition Virology och Food Microbiology, som finns i tryckt format på Biomedicinska biblioteket. De finns nu också tillgängliga via GU-nätet. Fler uppslagsverk är på gång. Närmast i tid ligger encyklopedierna Spectroscopy and Spectrometry och Forensic Sciences.

Encyclopedia of Life Sciences, som kommer ut i tryck 2001, är ett uppslagsverk som växer fram på nätet. Denna resurs kommer att uppdateras löpande. Användare inom GU loggar in via "Enter site".

Mer information och länkar finns på Biomedicinska bibliotekets hemsida: www.ub.gu.se/Gm/

Lathund till EndNote

En enkel lathund till referenshanteringsprogrammet EndNote, som GU har licens för, är tillgänglig i pdf-format via Digitala biblioteket. Adressen är www.ub.gu.se/Gdig/program/end-note.pdf

Ny utställning på Centralbiblioteket
Karin Boye 1900-2000

BIRGITTA STEVINGER
informationsbibliotekarie

Student- & Kunskapsmässan

Kom ihåg Student- & Kunskapsmässan 16-18 november på Svenska mässan i Göteborg.

Läs mer på www.gu.se/utbildning

NYHETER

Aktuell filmskapare blir akademiker

FILMREGISSÖREN Roy Andersson har promoverats till filosofie hedersdoktor vid GU:s konstnärliga fakultet. I motiveringen står det att "Roy Andersson är en unik filmkonstnär och en av vår tids stora svenska filmregissörer, nationellt såväl som internationellt".

Roy Andersson debuterade 1970 med *En kärlekshistoria* som anses vara en av de bästa kärleks- och samhällsskildringarna i svensk film. Hans tredje långfilm, *Sånger från andra våningen*, belönades med juryns specialpris i Cannes i år.

Roy Andersson, har du blivit akademiker nu?

– Jag har faktiskt läst en fil kand i litteraturhistoria, historia, filosofi och nordiska språk, som jag inte tagit ut, innan gick jag Svenska filminstitutets filmskola i Stockholm.

Vilken betydelse har det att filmutbildningen ligger vid universitetet?

– Bra faktiskt. Det är lite annorlunda än i Stockholm där DI har känts väldigt isolerat. Så var det inte på min tid när filmskolan var integrerad i den svenska filmproduktionen. I Göteborg är utbildningen integrerad i ett större sammanhang och det tror jag är bra.

I dina filmer skildrar du samhället. Finns det en svensk folksjäl?

– Det som jag skildrar handlar om hela världen egentligen. Även om man

arbetar provinsialt eller i en isolerad kultur så blir det universellt. Jag har många utländska kontakter, rör mig mycket utomlands och märker mer och mer hur lika man tänker. När konsten är sann och rätt är den universell.

I *Sånger från andra våningen* finns det en scen, innan man ska offra den unga flickan, där några forskare undersöker platsen där hon ska offras. Tolkar jag det rätt om jag tror att du är kritisk till vetenskapen och dess roll i samhället?

– Jo, det är en kritik, framför allt mot den ekonomiska forskningen som jag tycker är helt okontrollerbar. Den oberoende grundforskningen är i fara genom knytningen till näringslivet.

Inom biologisk forskning är jag kritisk till hur man underlåtit att informera allmänheten till exempel när det gäller virus- och vaccinationsforskning. Inom militärbiologisk forskning har man ju undersökt virus som angriper och bryter ner immunförsvaret.

Ta till exempel ebola och HIV, de skulle kunna vara spin-off-effekter av den här forskningen. Jag säger inte att det behöver vara så, men är kritisk mot att det inte alls diskuterats.

På kort tid har du fått två utmärkelser, juryns specialpris i Cannes och utnämningen till hedersdoktor vid GU. Ser du det här som ett erkännande, en uppmuntran eller en förpliktelse?

– Bara uppmuntran, men visst kän-

Filmregissören Roy Andersson blir hedersdoktor vid konstnärliga fakulteten.

ner jag mig lite bunden av en viss lojalitet gentemot Göteborg, en känslomässig bindning.

Du betyder mycket som mentor och förebild för studenterna på filmutbildningen, men vad betyder mötet med de här unga filmarna för dig?

– Jag är noggrann och djuplodande och det tror jag att jag förmedlar. Vad jag får från dem: entusiasm, förväntan, energi och nyfikenhet. Men ärligt talat så känns inte ålderskillnaden så mycket. Jag känner mig lika ung som de.

YLVA BECKMAN

Fem frågor till...

Docent Jan Borén, föreståndare för Wallenberglaboratoriet, har tilldelats doktor Eric Fernströms pris. Priset delas ut varje år till yngre, särskilt lovande och framgångsrika forskare. Prissumman på 600 000 kronor fördelas lika mellan pristagare från landets sex medicinska fakulteter.

Vem är du?

– Jag är medicinare och har läst vid GU. Jag har också disputerat här vid institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi och forskade sedan i närmare fyra år vid Gladstone Institute for Cardiovascular Research i San Francisco. För två och ett halvt år

sedan kom jag tillbaka till Göteborg. Jag har en forskartjänst vid medicinska forskningsrådet och driver en forskningsgrupp vid Wallenberglaboratoriet.

Du har fått pris för dina studier av blodfettets betydelse för åderförkalkning. Kan du berätta om din forskning?

– Alla vet ju att höga blodfetter innebär en riskfaktor för hjärt-kärlsjukdomar. Framför allt är det onda kolesterolet LDL i blodet som har betydelse för utvecklingen av åderförkalkning. Men vi har nu experimentellt kunnat visa att även kolesterolets förmåga att binda till kärlväggen är betydelsefull. Min grupp har gjort LDL-partiklar som inte binder. En ond cirkel kan brytas.

Vilken praktisk betydelse kommer din forskning att få?

– Forskningen är inte bara min utan också alla mina extremt duktiga medarbetares. Självklart hoppas vi att det vi gör kommer att leda till bättre läkemedel. Ju mer vi förstår av hur ateroskle-

ros uppkommer desto lättare kommer det att bli att designa läkemedel.

Medicinsk forskning vid GU har uppmärksamats en hel del på senaste tiden, inte minst genom nobelpriset. Är GU speciellt när det gäller forskning inom medicin?

– GU har en mycket lång och imponerande tradition av stark koppling mellan preklinisk forskning eller grundvetenskap och patientnära forskning. Det som gör medicinsk forskning spännande är ju just att det man gör kan få betydelse för patienten. Just ateroskleros, åderförkalkning, är något som är mycket utbredd så vår forskning kommer förhoppningsvis att bidra till hjälp åt många människor.

Vad ska du göra med prispengarna?

– Min kära fru kommer nog på något. Vi har just flyttat så det blir säkert dit en hel del av pengarna kommer att gå.

EVA LUNDGREN

På jakt efter nya molekyler

Nobelpristagaren arbetar vidare för att bota hjärnans sjukdomar

TEXT: EVA LUNDGREN

FOTO: ÅSA DAHLGREN

GU har fått sin första nobelpristagare. Uppståndelsen har varit enorm, gratulationerna och blombuketterna har aldrig velat sina.

Men nobelpristagaren själv, professor emeritus Arvid Carlsson, tar uppståndelsen med ro. Han har nämligen fullt upp med sitt nystartade bolag.

DET ÄR EN mycket vänlig och stillsam Arvid Carlsson som tar emot i biblioteket uppe på farmakologen. Att han skulle vara jagad av media märks det inget av, om det nu beror på en medfödd skånsk trygghet, han är uppvuxen i Lund, eller på att han egentligen inte bryr sig så mycket om allt ståhej. Han har varit med förr, Nobelpriset är bara ett i en lång rad internationella priser.

A CARLSSON RESEARCH AB – så heter hans bolag med trettiofem anställda som bildats med hjälp av 60 miljoner kronor från 6:e AP-fonden. Här söker man efter en ny molekyl som ska göra medicin mot nervsystemets sjukdomar effektiva.

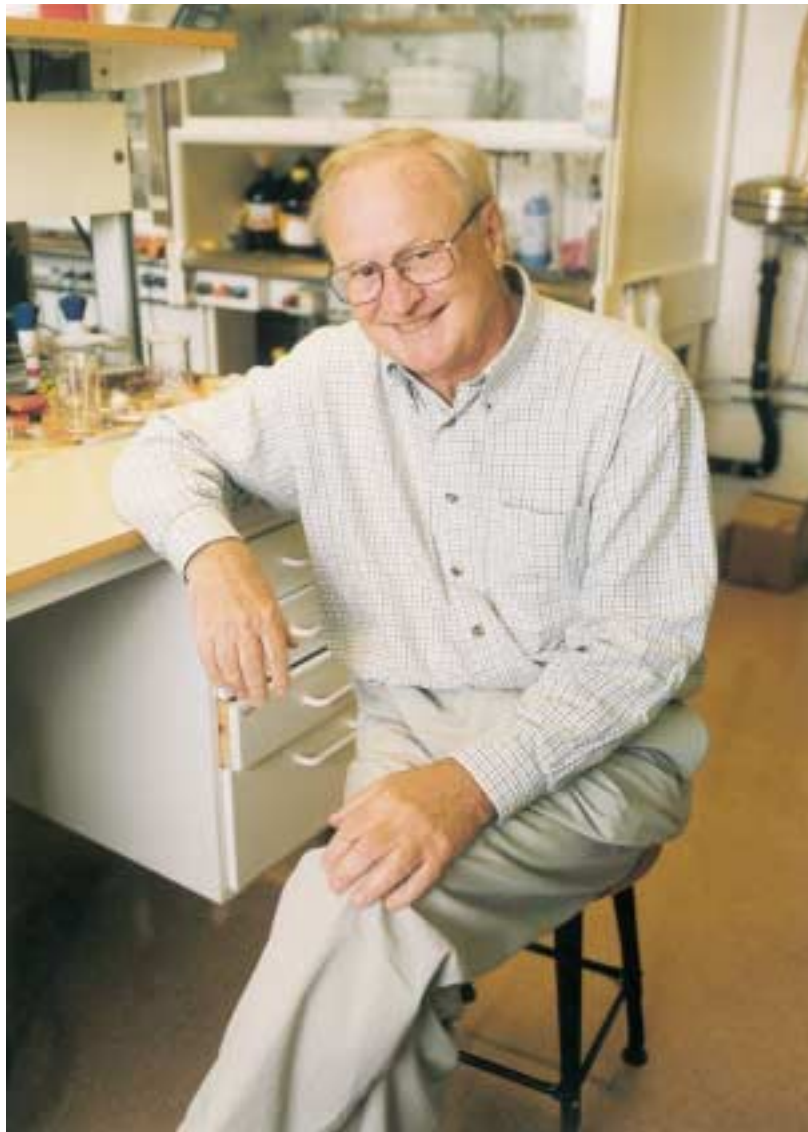
Nyckelordet är mönsteranalys. I stället för att som konventionella företag bestämma sig för en viss mål molekyl, till exempel ett receptor- eller transportprotein som man sedan testar på i provrörsförsök, undersöker Arvid Carlssons grupp hela intakta system i den levande organismen.

– Det konventionella sättet att pröva hur starkt substanser binder till exempelvis dopaminreceptorn leder lätt till att man bara hittar de molekyler som binder kraftigt. Med vår metod hittar vi även sådana som binder dåligt. Dessa är ofta "snällare" mot patienten och ger en jämnare balans av dopamin. Man får därför inte de obehagliga biverkningarna med till exempel ofrivilliga muskelsammandragningar som dagens preparat ger.

Mönsteranalys liknar det sätt vår egen hjärna arbetar på.

– Hjärnan har ju en fantastisk förmåga att se just mönster för att känna igen till exempel ett ansikte. På samma vis samlar vi in alla tillgängliga data och analyserar dem samtidigt. På så sätt visar sig en mängd olika samband som vi annars skulle ha missat.

MED HJÄLP AV EN positronkamera kan man sedan se förändringar i hjärnans mönster. Man kan också jämföra nor-

Med hjälp av mönsteranalys kan Arvid Carlssons grupp hitta nya substanser som ger färre bieffekter än vad man får med konventionell forskning.

mala mönster med icke normala, exempelvis hur mönstret hos en patient med schizofreni skiljer sig från mönstret hos en frisk människa.

– Mediciner får mönstret att ändras och bli mer normalt. Men vad som är intressant är att också erfarenheter och psykologisk behandling ändrar mönstret. Det man upplever får alltså rent biokemiska konsekvenser i hjärnan.

Men med hjälp av mönsteranalys kan man komma längre än så, anser Arvid Carlsson.

– Mönstret kan ge svar på frågan vem man egentligen är, vilken cocktail av kemiska substanser som ligger till grund för just ens egen personlighet.

Om man nu har egenskaper som man inte gillar, kommer man i framtiden att helt enkelt kunna medicinera bort dem?

– Vår forskning handlar naturligtvis om att hitta botemedel mot svåra sjuk-

domstillstånd som till exempel depressioner och ångest. Men jag tror att man i framtiden också kommer att kunna åtgärda problem som även en frisk människa kan ha, som att förbättra sitt minne, lindra överdriven blyghet. Oroande? Nej, jag tycker inte det så länge medicineringen inte påtvingas patienten och så länge läkarna tydligt förklarar fördelar och nackdelar.

DEN MÄNSKLIGA HJÄRNAN och dess funktioner har intresserat Arvid Carlsson i mer än ett halvt sekel.

Och det har hunnit gå dryga fyrtio år sedan Arvid Carlsson gjorde den banbrytande upptäckt som han nu får Nobelpriset för.

– Vi insåg redan då att vi hade funnit vår rosettesten och tagit de första stegen mot förståelse av hjärnans språk. Genom att öka eller minska mängden dopamin kunde vi se förändringar i våra försöksdjurs beteende. Vid en tid

då den vedertagna sanningen var att överföring mellan hjärnceller sker på elektrisk väg kunde vi visa att det i stället handlade om kemi.

Det skulle ta cirka fem år för det vetenskapliga etablissemangen att tänka om. Vid mitten av sextio-talet var alla forskare överens om att precis som i perifera nervsystemet var överföring i hjärnan kemisk.

Upptäckten av dopamin som en väsentlig signalsubstans i hjärnan har lett till nya forskningsområden. Men framför allt har upptäckten haft rent praktisk betydelse för patienter med olika neurologiska och psykiska sjukdomar. Den har lett till mediciner som L-dopa, Zimeldin och Prozac.

– Det som drivit mig har främst varit en fascination över att få veta hur saker och ting fungerar. Men jag är otålig också, vill gärna se resultat och eftersom jag är läkare vet jag vad det innebär att vara sjuk. Det har gett mig stor tillfredsställelse att ha kunnat hjälpa människor.

MINDRE KÄNT KANSKE är att Arvid Carlsson också har haft betydelse som konsult för svensk läkemedelsindustri: Det var han som fick Hässles forskningschef Ivan Östholm att i början av sextio-talet satsa på betablockerare vilket bland annat ledde till storsäljaren Seloken.

Och för sina många år som forskare har Arvid Carlsson fått flera utmärkelser. Till de finaste hör Japan Prize på närmare fyra miljoner kronor som han fick 1993 och Italiens förnämsta vetenskapliga pris som han fick förra året. Att han nu får Nobelpris kommer alltså inte som en stor överraskning.

– Jag är naturligtvis mycket glad. Men egentligen förstår jag inte allt ståhej. Många andra priskommittéer gör troligen lika noggranna granskningar som Karolinska institutet och de som får de andra stora priserna är nog ofta lika meriterade som nobelpristagarna. Så egentligen borde det inte vara så stor skillnad. Men nobelprisens höga status är naturligtvis mycket bra för Sverige.

Nej, uppståndelse vill Arvid Carlsson helst slippa. Hans önskningar inför framtiden är knutna till det nya bolaget.

– Så vitt jag förstår får vi vara kvar här på Medicinareberget och det är vi glada över. Det blir kanske lite trångt men miljön är stimulerande och det är inte minst viktigt. Vi tror att bolaget kommer att klara sig mycket bra och vi vet redan hur vi ska ta fram nya molekyler som kommer att få betydelse för neurologiska och psykologiska sjukdomar.

I startgroparna för "Det europeiska språkåret 2001"

HUMANISTISKA FAKULTETEN vid GU har inför nästa år glädjen att kunna presentera några olika arrangemang på temat språk i Europa inom ramen för Det europeiska språkåret 2001. Flera aktiviteter är på planeringsstadiet, och för en del av dessa kommer språkinstitutionerna att ansöka om projektmedel inom språkårets ramar. Fullständig planering av fakultetens totala engagemang under 2001 kan därför inte lämnas förrän i januari, men en del kan presenteras redan nu.

ETT AV SPRÅKÅRSARRANGEMANGEN är den konferens under rubriken "Språk i kontakt" som kommer att äga rum den 5-7 april 2001. Såväl i Vasaparkens aula som på Handels och Humanisten erbjuds lärare från det allmänna skolväsendet och andra intresserade under dessa tre dagar föreläsningar om språkundervisning, språkkonflikter, översättningsproblematik o s v under

rubrikerna "Språket - en historiens spegel", "Språk och ideologi" och "Språk och teknologi". Konferensen anordnas av universitetet genom styrgruppen för Jean Monnet European Centre of Excellence.

UNDER SENVÅREN deltar humanistiska fakulteten i en konferens i Uppsala med anledning av Det europeiska språkåret 2001. Konferensen har titeln "Till språkets lov", och där presenterar Göteborgs universitet bl a de olika vägar vi prövar för att stärka språkets ställning inom högre utbildning, som att marknadsföra språkstudier inom ramen för lärarutbildningen, att vidareutveckla den mycket lyckosamma översättarutbildning som erbjudits sedan 1997 och att fr o m hösten 2001 kunna erbjuda en ny utbildning i Europakunskap för språkvetare.

Den 26 september har utnämnts till Den europeiska

ka språkdagen, och den uppmärksammas här på fakulteten med föreläsningar om språkkontakt och det engelska språkets särställning som lingua franca i Europa.

De traditionella Humanistdagarna i oktober kommer 2001 att ha språk som övergripande tema: under ett par dagar ges allmänheten tillfälle att på olika sätt bekanta sig med de språk som talas i Europa; alltifrån de mindre, kanske utrotningshotade språkvarianterna, till de större och dominerande nationalspråken.

Trots de nedskärningar som sedan en tid drabbat humaniora i allmänhet och språken i synnerhet, och trots vad som tidigare påstått på denna sida, ligger vi alltså väl framme i startgroparna för Det europeiska språkåret 2001.

KEN BENSON

Internationaliseringsansvarig
Humanistiska fakulteten

GU måste leva upp till lärarutbildningens mål

ÄMNESDIDAKTIKEN i lärarutbildningen prioriteras i de nya propositionerna - vad gör universitetet?

Det finns nu två för lärarutbildningen synnerligen positiva dokument - om intentionerna från dem genomförs!

Det gäller dels regeringens proposition "En förnyad lärarutbildning", dels Budgetpropositionen för 2001. Båda dessa dokument framhåller att lärarutbildningens yrkesprofessionella delar utvecklas som en konsekvens av de förändringar som skolan genomgått och genomgår. Fokuseringen är på lärarutbildningens forskningsanknytning och forskarutbildning samt på ämnesdidaktikens betydelse inom lärarutbildningen och skolan.

I budgetpropositionen skriver regeringen, "Trots att drygt tjugo år har förflutit är andelen forskarutbildade lärare och forskarstudierande inom lärarutbildningen alltjämt låg."

I propositionen "En förnyad lärarutbildning" är därför utgångspunkten att universitet och högskolor måste ta ett större ansvar för att stärka den vetenskapliga grunden för lärarutbildningen. Detta måste ses som en svidande kritik av hur man hittills skött utvecklingen av lärarutbildningen generellt och forskningsanknytningen och forskarutbildningen i synnerhet.

Genomförandet av en yrkesprofessionellt inriktad forskarutbildning för lärare inom det allmänna skolväsendet och lärarutbildare, skedde vid GU inte

utan avsevärt motstånd från beslutsorgan på olika nivåer. Att ämnesdidaktik trots det inrättades som forskarutbildningsämne får närmast ses som resultatet av en "undergroundverksamhet" som byggde på ett uppdämt behov snarare än på etablissemangets uttalade önskan.

ATT ETT FORSKARUTBILDNINGSSÄMNE inrättas innebär emellertid inte att marken är beredd för en fortsättning. Det ligger här på de ansvariga inom universitetet att ge näring åt verksamheten. Ett naturligt inslag hade varit att omfördela resurser från andra fakulteter till den ämnesdidaktiska forskarutbildningen på det sätt som såväl budgetpropositionen som propositionen om en ny lärarutbildning anger. Propositionerna, men också olika dokument inom GU, anger att lärarutbildningen - inkluderande forskarutbildningen - är hela universitetets ansvar. Vad är då naturligare än att låta ord övergå i handling?

Hoten mot den ämnesdidaktiska forskarutbildningen och den frustrationen man därför känner uttrycks i följande skrivelse från professor Björn Andersson till Forskarutbildningsnämnden vid institutionen för pedagogik och didaktik (Dnr G2 121/98).

"Ett första steg är att visa respekt för studieplanen i forskarutbildningsämnet ämnesdidaktik. Den är i sin nuvarande utformning unik i Sveriges akademiska liv. Lämna den därför nu ifred, så vi kan ägna våra krafter

åt vår viktigaste och svåraste uppgift nämligen att skapa nytt kunskapsområde inom de fem ämnesdidaktiska innehållsområden som vår studieplan omfattar."

VAD GÄLLER lärarutbildningspropositionen så betonas upprepade gånger behovet av en utökning av den ämnesdidaktiska delen, men också ämnets relevans för läraryrket. Avsnittet om "Forskningsstrategi för lärarutbildning" är en enda lång motivering för styrning av resurser från andra områden till utbildning och forskning inom lärarutbildningens yrkesprofessionsdel.

En utvärdering av hur man lyckats kommer att göras senast 2004. Vad kommer universitetet att göra innan dess?

"Trots att drygt tjugo år har förflutit är andelen forskarutbildade lärare och forskarstudierande inom lärarutbildningen alltjämt låg." Samma argument användes då ämnesdidaktik blev forskarutbildningsämne 1996. Det är ju universitetsledningens ansvar att riksdagens och regeringens beslut verkställs. Måste lärarutbildningen vänta ytterligare 23 år på den ökade resurstilldelning som uttalas i ord - men som hittills saknas i handling?

HANS E BERG

Lärarutbildare

Lärandets universitet?

I SIN LEDARE i förra numret av GU Journalen annonserar rektor att omvandlingen av GU till "Lärandets universitet" nu har inletts. Vid närmare läsning visar sig detta betyda att universitetet nu skall anpassas till den nya lärarutbildningsreformen, som, om inte ett underverk inträffar, kommer att klubbas av riksdagen i höst.

REFORMEN BESTÅR AV tre delar. Den första gäller den rena lärarutbildningen som i fortsättningen skall göras mer oberoende av i vilket ämne och på vilken nivå i skolan den blivande läraren skall undervisa. Vi skall med rektors formulering "tänka ålderstvärande och ämnestvärande". Ämneskunskaperna hos lärarna skärs ned och ersätts med kunskaper i "lärande" och "barns och ungdomars utveckling".

Den andra delen av reformen bottenar i den riktiga observationen att andelen disputerade lärare i skolan bör ökas. Dock tycks det inte spela någon roll vad lärarna har disputerat i. I stället för forna tiders lärare med lic- eller doktorsexamen i t ex litteratur, historia

eller matematik, skall vi nu få en armé av doktorer i "utbildningsvetenskap" på skolorna.

Detta leder till den tredje delen av reformen som är en kraftigt ökad satsning på forskning i "utbildningsvetenskap". Forskningsresurserna i detta ämne (?) skall på tre år femdubblas. För en universitetslärare är det förmodligen lätt att föreställa sig vad en femdubbling av forskningsresurserna i ett ämne kommer att innebära i praktiken.

EN SAK SOM dessa tre delar av reformen har gemensamt är att de på intet sätt kommer att förbättra situationen på skolorna. En annan sak som förenar dem är att de kommer att innebära mycket kraftigt ökade resurser till just den grupp människor som har skrivit förslaget till lärarutbildningsreform. En rektor för vårt universitet borde ha integritet nog för att inse detta istället för att uppmana oss att visa att vi är "mogna att genomföra denna genomgripande förändring".

BO BERNDTSSON & ULF PERSSON

Skriv till GU Journalen!

Häftiga diskussioner vid kaffebordet? Protester, debatter, kritik och beröm? Skriv om det som berör dig på universitetet eller svara på andras inlägg. Låt fler få veta vad du tycker

Skicka din insändare per e-post till: gu-journalen@gu.se. Men skriv kort och kärnfullt, helst inte mer än 350 ord, max 450 ord. Uppge namn. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta manus. Manusstopp för nästa nummer är den 30 november.

Låt diskussionen leva!

Gosplan lever – vid GU?

DET FINNS NUMERA bestämmelser om att upphandlingen vid GU skall skötas av ett särskilt organ som skall teckna avtal med leverantörer av olika varor och tjänster för universitetet. Bl a gäller detta tryckning av publikationer i universitetets Acta-serier. Avtal har, enligt uppgift, tecknats med sju olika tryckerier.

Denna policy har utarbetats av ett slags kommitté av förstasigpåare. Resultatet är att serier som sedan en längre tid etablerat kontakter med tryckerier, som inte är inkluderade i dessa avtal, skall avbryta dessa och istället anlita dem som har ingått avtalen ifråga. Det hela är tyvärr ett utmärkt exempel på avigsidorna med centralt fattade beslut. Den serie som undertecknad är ansvarig för hade efter sju sorger och åtta bedrävelser lyckats lära upp ett tryckeri att hantera publikationer med komplicerade skriftsystem etc. När vi nu är tvungna att säga upp bekantskapen med dem och istället anlita det tryckeri som bestämts centralt rasar hela konceptet.

Man skall nu börja om från början igen. Tryckeriet ifråga, Elanders, visade sig vara tämligen ointresserat av att utföra det uppdrag vi gav dem och levererade en undermålig produkt som inte gick att distribuera. Efter ett halvårs strul gick man motvilligt med på att uppfylla villkoren i det kontrakt vi kommit överens om. Man undrar vad nämnda förstasigpåare tänkte när man utarbetade förslaget om avtal. Man tycks inte haft en tanke på dem som skall göra jobbet. I alla fall tycks det inte fallit någon av dessa höjdare in att ta reda på vilka behov som faktiskt finns bland Acta-

publikationerna. Som serieredaktör måste jag först och främst varna alla för Elanders tryckeri. Deras sätt att hantera en kund gav inte mersmak och det vore självklart att nu avbryta alla kontakter med dem. Hela förfaringssättet med upphandling måste också ifrågasättas.

DET MINSTA MAN kunde begära är väl att avnämarnas önskemål beaktades. Detta gäller inte bara tryckerier utan även annat, t ex bokinköp. Att låta bokinköp till seminariebibliotek som sysslar med annat än Väst-sverige gå genom det avtal som lär finnas om detta låter som ett dåligt skämt och innebär i praktiken kriminalisering av oss som skaffar litteratur på annat sätt.

DESSA PROBLEM REFLEKTERAR i inte så liten grad följderna av nuvarande ledarstruktur vid universitetet. Det tycks allt oftare bli så att de som tillsätts som ledare tar det som grönt ljus för att bestämma på. Men att köra över underlydande och ignorera beslutsföranlighet hos dem är förödande för verksamheten på längre sikt eftersom man automatiskt genererar växande misstroende mot dem som är satta att fatta beslut. Frågan som uppstår är: på vilket sätt gagnar detta universitetets verksamhet? Vi är flera som undrar över detta.

JAN RETSÖ

Serieredaktör Orientalia
et Africana Gothoburgensia

Replik:

DET FINNS ETT AVTAL om inköp av böcker. Avtalet ger bra villkor hos några göteborgska leverantörer och hos två utländska. Vid UB är vi mycket nöjda med avtalen och den service leverantörerna ger. Vi köper också böcker på arabiska språket genom dessa avtal.

Men det kan mycket väl vara så att den som är specialist inom ämnet kan etablera särskilda kontakter med en bokhandel i Damascus eller Kairo eller Paris. Har man gjort det, och den service man får är väsentligt mycket bättre än den GU:s stora leverantörer kan ge, ja då tycker jag att institutionen skall använda dessa specialister.

Bokinköpsavtalet är till för att vi skall använda skattebetalarnas pengar så klokt som möjligt, och ibland är det klokt eller rent av nödvändigt att använda en annan leverantör än den vi har avtal med. Men våra erfarenheter av avtalen är så goda att jag vill råda alla att prova de leverantörer vi har avtal med.

JON ERIK NORDSTRAND
Överbibliotekarie

Replik: Lagstiftningen ställer krav

LAGEN OM offentlig upphandling (LOU) är en av de lagar som ställer detaljerade krav på hur upphandlings- och inköpsverksamhet skall bedrivas vid en myndighet som Göteborgs universitet.

Affärsmässighet och konkurrens är bärande tankar i denna lag. Den bakomliggande idén är att effektiv upphandling bidrar till en effektiv hushållning av skattemedel. Ramavtal ger oss vanligtvis mycket goda avtalsvillkor med hög kvalitet, god service, låga priser och snabba leveranser från stabila leverantörer.

Kompetensförstärkning och förankring är en fundamental del i den upphandlingsverksamhet som universitetet bedriver. Därför finns i dag ett tjugotal inköpsgrupper med ansvar för olika avtalsområden. I grupperna ingår personer med erfarenhet och kompe-

tens inom respektive område, gärna stora köpare inom området och med uppgift att belysa efterfrågan och särskilda behov inom den del av universitetets verksamhet som man representerar. Så finns till exempel en tryckgrupp bestående av nio personer. Värt att notera är att universitetsbibliotekets representant utsågs särskilt för att se till att hänsyn togs i upphandlingen till tryckning av Acta Universitatis Gothoburgensia.

GU köper trycksaker för mer än 15 miljoner kronor varje år. Tusentals trycksaker produceras årligen. Att missöden inträffar i samband med beställning eller leverans av några av dessa är kanske förstaeligt, men givetvis en klen tröst för den det drabbar. Vid problem bör man själv försöka finna en lösning till-

sammans med leverantören. Om detta inte lyckas finns inköpsgruppen och upphandlingsenhetens personal bakom och stöttar. Så har vi också gjort i detta fall och trycksaken omlevererades. Tyvärr med allt för lång leveranstid, vilket är beklagligt.

Självfallet tar tryckgruppen i sin utvärdering av tryckavtalen hänsyn till alla de missöden som kommer till gruppens kännedom. Det finns också möjligheter att tycka till om universitetets ramavtalsleverantörer i en utvärderingsenkät som kan laddas ned från vår webbplats <http://www.fa.adm.gu.se/xupph>.

BIRGITTA JERNSTRÖM
upphandlingsansvarig

Personallytt

NYA PROFESSORER

Robert Pahlsson, *professor i handelsrätt med inriktning mot skatterätt*

Edgar Platen, *professor i tyska med litteraturvetenskaplig inriktning*

Einar Nielson, *professor i slagverk och nutida musik*

Samuel Byrskog, *professor i Nya testamentets exegetik och hermeneutik*

Nya adjungerade professorer

Lena Sellander, *adjungerad professor i scenografi*

NYA DOCENTER

Magnus Lindh, *docent i klinisk virologi*

Kim Bolton, *docent i fysikalisk kemi*

Yasuko Nagano-Madsen, *docent i japanska*

Mats Malm, *docent i litteraturvetenskap*

Christine Wennerås, *docent i medicinsk mikrobiologi*

ÖVRIGA FÖRORDNANDEN

Nanne Engelbrektsson, *universitetslektor i kulturvård*

Tomas Tjus, *universitetslektor i psykologi*

Jan Carle, *universitetslektor i sociologi*

Annica Johansson, *universitetsadjunkt i socialt arbete*

Eva Landmér, *universitetsadjunkt i socialt arbete*

Cecilia Grevby, *forskningshandläggare vid avdelningen för information och omvärldskontakter.*

Notis

Gunnel Karlsson ny föreståndare

ETT GENUSPERSPEKTIV borde vara lika självklart inom forskning och undervisning som ett klassperspektiv, säger Gunnel Karlsson, ny föreståndare för Nationella sekretariatet för genusforskning. Hon är filosofie doktor i historia och disputerade 1996 med avhandlingen *Från broderskap till systerskap. Det socialdemokratiska kvinnoförbundets kamp för inflytande och makt i SAP*.

– Jag har varit intresserad av kombinationen kön och politik ända sedan jag på sjuttio-talet skrev en trebetygsuppsats om arbetarkvinnor. Då tyckte ingen att kvinnor var något särskilt angeläget att studera, i dag är intresset mycket större. Nu är problemet i stället att universitetet har så ont om pengar vilket förstärkt drabbar genusforskningen också.

Sekretariatets uppgift är framför allt att skapa opinion och sprida information om frågor som rör genusforskning. I höst gör

man en specialsatsning för journalister med tvådagskurser om ekonomi och medicin och i slutet av november hålls en nationell konferens om svensk genusforskning i världen.

FOTO: ALLAN ENKSSON

GÄSTKRÖNIKAN

Vill universitetet något med sin publicering?

Universitetet är antagligen den enskilt viktigaste orsaken till stadens kulturliv. Efter att kulturskydd påbjudits och det sk fria kulturlivet i en enorm reklamkampanj liknats vid ett brunnslock utan någonting under (den webbplats det hänvisades till visade sig faktiskt vara i princip tom) tycks det kanske inte vara så mycket att vara stolt över. Men så illa är det förstås inte.

Snare att betrakta som en reaktion mot, än tack vare, universitetet, är stadens kulturliv för tillfället ganska aktivt. Universitetets självbild som den förste röraren – lika evig som orörlig – gör att man med gott samvete kan förhålla sig passiv till allt det där andra. Och vad jag menar med det andra är alltså inte att låta humanisterna under en helg få sina respektive femton minuter i talarstolen för att rättfärdiga verksamheten inför allmänheten. Vad jag saknar är konkreta och direkta samarbeten med det kulturliv man en gång bidragit till.

Universitetet har inte bara ett ansvar gentemot sina studenter, eller för den delen ett utbildningspolitiskt ansvar i stort. Man har också ett ansvar gentemot det kulturliv i vilket man är en del, ett ansvar motsvarande inte bara dess förtjänst utan också dess skuld. Inte minst gäller detta naturligtvis den humanistiska och konstnärliga fakulteten.

DET HANDLAR JU också om hur vi tillsammans skall kunna skapa en bra stad att bo och verka i. Från den gamla världsordningen minns vi nationalstaten, och det är i dess huvudstad det händer. I den nya ordningen skall det hända i regionen. Nya konkurrenter till Göteborgs universitet poppar upp lite varstans och även flera av stadens kulturinstitutioner drivs numera av regionen. Göteborg har i båda fallen en tämligen tveksam status. Hur skall vi kunna förvänta oss att de nyutbildade konstnärerna och fotograferna skall stanna kvar i stan, när inte ens deras lärare bor här, eller för den delen ställer ut här?

Detsamma gäller på det publicistiska området. Vill universitetet egentligen något med sin publicering?

FOTO: OLA KJELLBERG

Annat än att återigen rättfärdigas och att följa det uppdrag man har, att sprida information. Skriftserierna är inte bara fula, de är så hemliga att man knappt bryr sig om den egna institutionens publikationer, eller ens känner till de andras. Det är lika märkligt som tråkigt att universitetet vare sig har förlag, distribution, eller över huvud taget någon publicistisk strategi.

Hur skall man kunna skapa ett intellektuellt klimat när till exempel världssociologen Zygmunt Bauman bjuds in till universitetet och hans förlag inte får reda på någonting, trots att detta befinner sig i Göteborg och att man gett ut fem av hans böcker på svenska.

DET ANDRA, det jag efterlyser här, är alltså inte bara offentliga föreläsningar, gallerier, filmvisningar, tidskrifter, bokserier – även om bristen på allt detta är allvarlig – utan initiativ till samarbeten. Det är helt enkelt så att folk börjar räkna bort universitetet som samarbetspartner i olika sammanhang.

Så här går man, vacklar omkring emellan regionalt överseende och huvudstadskomplex. Inbjuden till denna spalt. Det går ju också att komma objuden, men det är onekligen trevligare med en inbjudan.

GÖRAN DAHLBERG

Redaktör för Glänta – tidskrift, förlag och filosofibar